

**OPETTAJIEN REPRESENTAATIO JA DISKURSSIT
SUOMALAISISSA UUTISTEKSTEISSÄ
KORONAPANDEMIAN AIKANA**

Anna-Kaisa Ahlgren
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden lai-
tos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Anna-Kaisa Ahlgren	
Työn nimi Opettajien representaatiot ja diskurssit suomalaisissa uutisteksteissä koronapandemian aikana	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2021 - Kevät 2022	Sivumäärä 46
<p>Opettajista ja koulumaailmasta on uutisoitu kasvavissa määrin viime vuosina. Erityisesti koronapandemian aikana etäopetukseen siirtyminen herätti laajasti ajatuksia ja tunteita, mikä puolestaan näyttäytyi lisääntyneenä opettaja-aiheisena uutisointina suomalaisessa mediassa. Media on merkittävä vaikuttaja suhteessa ihmisten mielipiteisiin, erityisesti vahvistamalla jo vallalla olevia käsityksiä. Tässä tutkielmassa tarkastelenkin, miten opettajista uutisoitiin Ylen ja Helsingin Sanomien uutisteksteissä koronapandemian alkutaipaleella, kun koulut siirtyivät etäopetukseen valtakunnallisen poikkeustilan myötä.</p> <p>Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista kuvaa opettajista luodaan mediassa ja kuinka koronapandemia ilmiönä näkyy opettajien representaatioissa ja suhteessa laajempiin yhteiskunnallisiin diskursseihin ja aiempaan tutkimukseen. Tutkimustavoitteeni saavuttaakseni olen päätenyt seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1. Millaisia representaatioita opettajista muodostetaan suomalaisessa mediassa koronapandemian aikana? 2. Millaisiin yhteiskunnallisiin diskursseihin opettajien representaatiot liittyvät? 3. Millaisin kielellisin keinoin opettajien representaatioita ja diskursseja ilmaistaan?</p> <p>Tutkimukseni keskiössä on Helsingin Sanomien ja Ylen verkkojulkaisuista koostettu media-aineisto, joka on laajuudeltaan 10 uutistekstiä. Valitsin kyseiset verkkojulkaisut niiden laajojen lukijakuntien ja vaikuttavuuden vuoksi. Aineisto on kerätty syksyllä 2021 sanomalehtien verkkosivuilta, mutta tekstit on julkaistu keväällä 2020 koronapandemian ensimmäisen aallon aikana. Tutkimukseni teoreettisena viitekehystenä toimii diskurssintutkimus ja siihen liittyen erityisesti representaation ja diskurssin käsitteet.</p> <p>Hyödynnän kielikäsitteiden ja tutkimusmenetelmänä Hallidayn systeemifunktionaalista kieli-teoriaa eli SF-teoriaa ja tarkemmin sen ideationaaliseen metafunktion kuuluvan transitiivisuussysteemin prosessityyppejä. Jaotteleamalla opettajista kertovat lauseet prosessityyppien mukaisesti, selvitän missä yhteyksissä opettajista puhutaan ja millaisia rooleja opettajat saavat näissä lauseissa. Aineistossa ilmeneviä representaatioita ovat: opettajat toimijoina, opettajat toiminnan kohteina, opettajat olijoina, opettajat kokijoina sekä taka-alalle jäävät opettajat. Representaatioita laajempia diskursseja taas aineistosta nousi seuraavia: politiikkadiskurssi, pandemiadiskurssi, ammattidiskurssi ja huolidiskurssi.</p> <p>Tutkimuksen tulokset tarjoavat arvokasta tietoa siitä, millaisia arvostuksia ja asenteita media välittää seuraajakunnalleen opettajien ammattiryhmästä, sen toiminnasta ja tulevaisuudesta keskellä poikkeuksellista maailmantilannetta. Jatkotutkimusta vähän tutkitusta aiheesta kuitenkin kaivataan edelleen niin opettajien kuin muidenkin ammattiryhmien ja median näkökannalta.</p>	
Asiasanat opettaja, opettajat, opettajuus, media, uutistekstit, representaatiot, diskurssit, diskurssintutkimus, korona, covid-19	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimustavoite ja aiempi tutkimus	3
2	TEORIA	7
2.1	Diskurssintutkimus.....	7
2.1.1	Representaatio.....	8
2.1.2	Diskurssi	10
2.2	Systeemis-funktionaalinen kieliteoria	11
3	AINEISTO JA MENETELMÄ	14
3.1	Aineiston esittely	14
3.2	SF-teoria diskurssintutkimuksessa	16
4	ANALYYSI JA TULOKSET	19
4.1	Representaatiot	19
4.1.1	Opettajat toimijoina.....	19
4.1.2	Opettajat toiminnan kohteina.....	22
4.1.3	Opettajat olijoina.....	24
4.1.4	Opettajat kokijoina	26
4.1.5	Taka-alalle jäävät opettajat.....	28
4.2	Representaatioista diskursseihin	30
4.2.1	Politiikkadiskurssi.....	31
4.2.2	Pandemiadiskurssi	33
4.2.3	Ammattidiskurssi	35
4.2.4	Huolidiskurssi.....	36
5	LOPUKSI.....	39
5.1	Pohdinta	39
5.2	Jatkotutkimus.....	42
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni lähtökohdat ja perustelen miksi aihetta kannattaa tutkia. Samalla käyn läpi tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymykset sekä miten aihetta on tutkittu aikaisemmin niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa.

1.1 Tutkimuksen tausta

Maailmanlaajuinen COVID-19-viruksen aiheuttama koronaviruspandemia on vaikuttanut kuluneiden vuosien aikana merkittävästi suomalaiseen yhteiskuntaan sekä samalla kouluun, koulutuksen järjestämiseen ja opettajiin. Keväällä 2020 koronaviruspandemian ensimmäisen aallon myötä Suomessa julistettiin valmiuslain nojalla valtakunnallinen poikkeustila, jonka seurauksena, sekä muiden rajoitusten ohella, kaikki opetus varhaiskasvatusta ja esiopetusta lukuun ottamatta siirtyi etäopetukseen 16.3.2020 alkaen (Valtioneuvosto 2020). Etäopetuksen myötä sekä opettajat että oppilaat siirtyivät nopealla aikataululla luokahuoneista koteihinsa ja pulpeteista tietokoneiden ääreen.

Etäopetukseen siirtyminen on herättänyt ja herättää edelleen tunteita laidasta laitaan niin vanhemmissa, opettajissa kuin päättäjissäkin. Tämä on näyttäytynyt lisääntyneenä koulu- ja opettaja-aiheisena uutisointina suomalaisessa mediassa pitkityneen koronavirustilanteen aikana. Tässä maisterintutkielmassa tutkin millaisia representaatioita opettajista luodaan suomalaisessa mediassa, millaisiin yhteiskunnallisiin diskursseihin nämä representaatiot liittyvät ja millainen vaikutus koronapandemialla on opettajien representaatioihin suhteessa aiempaan tutkimukseen.

Kulutamme jatkuvasti ja kasvavassa määrin mediaa sen monissa eri muodoissa samalla vaikuttuen median esittämistä kuvauksista. Vaikuttavuus onkin merkittävä näkökulma suhteessa mediaan ja uutisointiin. Vaikutustutkimuksessa median valta määritellään Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009: 50) mukaan yleisön tietoihin,

mielipiteisiin, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttamisena sekä niiden muokkaamisena. Median vallalla on pitkä historia, ja jo 1900-luvun alussa median uskottiin vaikuttavan merkittävästi ihmisten mielipiteisiin ja pystyvän pyörtämään yleisön vallalla olevia käsityksiä. 1960-luvulla empiirisen vaikutustutkimuksen ja Klapperin (Kuneliuksen, Nopparin & Reunasen 2009: 50 mukaan Klapper 1960) katsauksen perusteella median kuitenkin nähtiin lähinnä vahvistavan yleisön jo olemassa olevia mielipiteitä niiden pyörtämisen sijaan. Tästä huolimatta median rautaiseen otteeseen pohjaavia käsityksiä on vallalla edelleen, kuten 1980-luvun *agenda setting* -teoria, jonka mukaan media käyttää valtaa ohjailemalla omalla uutisoinnillaan mikä milloinkin on ajankohtaista ja täten mistä ihmisillä on mielipiteitä (Kuneliuksen, Nopparin & Reunasen 2009: 50 mukaan McCombs 1981).

Norman Faircloughn (2003: 8) mukaan käyttämällämme kielellä on vaikutusta muihin ihmisiin. Kielenkäytön vaikutukset eivät välttämättä ilmene heti, vaan ne voivat ajan saatossa kasaantua. Siinä missä käsky aiheuttaa meissä toimintaa heti, esimerkiksi mainoksen viesti saattaa vaatia toimiakseen pidemmän vaikutusajan. Median kannalta kielellä voidaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka ihmiset näkevät itsensä kuluttajina tai väestöryhmän edustajina. Kielen valtaa havainnollistaa hyvin se, kuinka huonoilla sanavalinnoilla voi tahattomasti loukata toista – puhumattakaan tarkoituksenomaisesti valitusta kielestä. Kieli sekä rakentaa että muuttaa maailmaa, eikä sen käyttö ole koskaan merkityksetöntä. (Fairclough 2003: 8.)

Opetusalan ammattijärjestön (OAJ 2021) teettämän tutkimuksen mukaan suomalaisten käsityksiin opettajista ja opettajan työstä vaikuttavat positiivisesti erityisesti omat kokemukset ja koulumuistot, kun taas käsityksiä heikentävät erityisesti sosiaalinen media ja iltapäivälehtien uutisointi. Merkittävästi lisääntyneen koulumaailmaan liittyvän uutisoinnin tutkiminen onkin täten tärkeää. Vaikka media ei kykenisi vaikuttamaan yleisön mielipiteisiin niitä muuttamalla, se toisaalta nostaa koulumaailman asiat yleiseen keskusteluun ruodittavaksi ja voi vahvistaa yleisön negatiivista suhtautumista koulua ja opettajia kohtaan.

Suomessa on perinteisesti arvostettu opettajan ammattia, ja edelleen suomalaiset pitävät opettajia lääkäreiden ohella yhtenä tärkeimmistä ammateista valtion tulevaisuuden kannalta (OAJ 2021). Myös opetuksen tasoa on pidetty Suomessa erityisen hyvänä pohjautuen esimerkiksi Suomen menestymiseen perusopetuksen tasoa mitaavissa vertailuissa, kuten kansainvälisissä Pisa-tutkimuksissa. Käsitykset opettajista ja opettajuudesta ovat kuitenkin muuttumassa jatkuvasti kriittisemmiksi, ja käytännössä opettajista alle puolet kokee saavansa tekemästään työstä sen ansaitsemaa arvostusta (OAJ 2021). Suhtautuminen opettajiin on ollut jo pidempään negatiivissävytteistä naapurivaltioissamme Ruotsissa ja Norjassa, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa suomalaistenkin muuttuviin käsityksiin opettajista ja opettajan ammatista (Eerola & Kajanne 2021).

Opettajan ammatti itsessään on lisäksi luonteeltaan jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä, minkä vuoksi on luonnollista, ettei siihen suhtautuminen ole myöskään vakaata ja pysyvää. Opettajien arkea ja onnistumisia työssään tänä päivänä hankaloittavat niin kasvavat ryhmäkoot ja työskentelyongelmat kuin jatkuvasti kehittyvä teknologia ja kehityksen mukana pysyminen. Koronapandemia on tuonut lisäksi omat haasteensa opetustyöhön, kuten pandemian myötä nopeasti syntynyt etäopetuksen järjestämisen tarve ja sen vaatima tekninen osaaminen.

1.2 Tutkimustavoite ja aiempi tutkimus

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, kuinka opettajista kirjoitetaan mediassa, millaista kuvaa opettajista luodaan kirjoitusten kautta ja kuinka koronapandemia näkyy ilmiönä opettajien kuvauksissa. Tutkimuksen tulokset voivat mahdollisesti tarjota tietoa siitä, millaisia kuvauksia opettajista media esittää, millaista suhtautumista opettajiin kuvauksista ilmenee sekä millaiset kuvaukset korostuvat erityisesti koronapandemian aikana. Lisäksi itseäni tulevan opettajan näkökulmasta kiinnostaa, millaista kuvaa opettajista ja opettajuudesta luodaan valtakunnallisessa mediassa – erityisesti opettajien työn kannalta vaativana poikkeusaikana. Tutkimustavoitteeni saavuttaakseni olen päätenyt seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millaisia representaatioita opettajista muodostetaan suomalaisessa mediassa koronapandemian aikana?
- 2) Millaisiin yhteiskunnallisiin diskursseihin opettajien representaatiot liittyvät?
- 3) Millaisilla kielellisillä keinoilla opettajien representaatioita ja diskursseja ilmaistaan?

Ensimmäinen tutkimuskysymys pyrkii saamaan vastauksia siitä, miten opettajista kirjoitetaan suomalaisessa mediassa koronapandemian aikana. Toinen tutkimuskysymys pyrkii liittämään ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta saatuja representaatioita osaksi laajempia yhteiskunnallisia diskursseja, mikäli yhteyksiä sellaisiin ilmenee. Kolmas tutkimuskysymys taas pyrkii kuvaamaan käytännössä mitä kielellisiä keinoja käytetään opettajien representaatioiden ja diskurssien ilmaisussa.

Kansainvälisesti opettajien representaatioita mediassa on tutkittu vastaavilla tutkimusasetelmilla, joskin ilman koronapandemian vaikutuksen huomioimista. Alhamdan, Al-Saadi, Baroutsis, Du Plessis, Hamid ja Honan (2014: 492) tutkivat opettajuuden mediarepresentaatioita ja erityisesti hyvää opettajuutta vertailevalla otteella viidessä eri maassa: Saudi Arabiassa, Etelä-Afrikassa, Omanissa, Bangladeshissa ja Australiassa. Tutkimus suoritettiin vaiheittain; ensin tutkijat keräsivät paikallisesti

aineistoa ja lopuksi tekivät yhdessä analyysia eri kielillä eri maista kerätyistä media-teksteistä (Alhamdan ja muut 2014: 192). Alhamdan ja muut tutkijat (2014: 501) muodostivat neljäosaisen viitekehysten opettajien representaatioista, joka rakentui opettajista *välittävänä ammatinharjoittajina, läpinäkyvinä epäammattilaisina, moraalisina ja sosiaalisina roolimalleina* sekä *edistystä ajavina älykköinä*. Tutkimuksen tavoitteena ei ollut muodostaa universaalia tai idealistista kuvausta opettajista, mutta kaikissa sanomalehdissä ilmeni sosiaalisia odotuksia opettajista roolimalleina ja esimerkin avulla johtajina. Tutkimusta hankaloittavaksi tekijäksi muodostui analyysin toteuttaminen johdonmukaisesti samalla tavalla eri tutkijoiden ja eri sosio-ekonomisissa ja poliittisissa todellisuuksissa elävien maiden välillä. (Alhamdan ja muut 2014: 501.)

Lisäksi Hansen (2013) on tutkinut vastaavasta tutkimusasetelmasta käsin opettajien kuvauksia Iso-Britanniassa vertaillen alueellista ja kansallista lehtimediaa keskenään. Hansenin tutkimus keskittyi erityisesti otsikointiin ja kielelliseen muutokseen opettajista puhuttaessa vuosien 1991 ja 2005 välillä (Hansen 2013: 338). Hansenin (2013: 341) aineistossa nousivat negatiivisesti esille uutisoinnit yksittäisistä ”pahoista” opettajista, esimerkiksi virkavirheeseen sortuneet tai rikostapaukseen liittyvät opettajat, sekä opettajien ammattiliittojen ja valtion väliset yhteenotot erityisesti 1990-luvun alkupuolella. Huolimatta yksittäistapausten negatiivisista otsikoista, tutkimuksen keskeisin tutkimustulos on, että opettajakuva mediassa muuttui ja kehittyi vuosien aikana merkittävästi parempaan suuntaan korostaen opettajiin kohdistuvaa kunnioitusta ja arvostusta. Positiiviseen kuvaukseen liittyi toisaalta myös kuvausta opettajista taistelemassa sankarimaisesti heihin, opetusjärjestelmään ja oppilaisiin kohdistuvia ulkoisia paineita vastaan. (Hansen 2013: 345.) Iso-Britanniassa opettajista uutisoinnin historia on ollut lähtökohtaisesti negatiivista ja siellä muutosta on tapahtunut nimenomaan positiivisempaan ja kannustavampaan suuntaan, toisin kuin Suomessa, mutta sielläkin opettajan ammattiin liittyy samankaltaisia jaksamiseen ja ulkoiseen arvosteluun liittyviä haasteita kuin täällä.

Suomalaisella tutkimuskentällä opettajia ja opettajuutta mediassa on tutkittu vielä varsin vähän. Aiempi kielentutkimus aiheesta on keskittynyt opettajakuvaan lähinnä fiktiivisissä yhteyksissä, kuten suomalaisessa romaanikirjallisuudessa ja televisiosarjoissa. Esimerkiksi Ranta (2016) tutki pro gradu -tutkielmassaan opettajan representaatiota fiktiivisessä Kumman kaa -komediasarjassa. Lisäksi opettajakuva on tutkittu kasvatustieteen puolella opettajien omien kokemusten sekä ihmisten koulu- muistojen kautta, korostaen henkilökohtaista näkökulmaa opettajuuteen. Tutkimukseni osuikin kotimaisen tutkimuksen osalta tutkimusaukkoon, minkä lisäksi aineiston kerääminen koronapandemian ajalta suomalaisesta mediasta tarjoaa tutkimukseen poikkeavan ja ajankohtaisen näkökulman, jota ei ole vielä ehditty tutkia laajemmin Suomessa.

Liisa Näpärä (2019) on tutkinut opettajia mediassa laajemmin väitöskirjassaan *Mikä ihmeen digiloikka? : opettajuuden rakentuminen digiloikkadiskurssissa*, jonka tutkimuskohteena ovat olleet opettajuuden representaatiot osana laajempaa digiloikkakeskustelua. Näpäran tutkimuksen aineisto on kaksiosainen ja koostuu yhtäältä opettajien haastatteluista, ja toisaalta Ylen verkkojulkaisusta ja Helsingin Sanomista koostusta aiheeseen liittyvän uutisoinnin media-aineistosta (Näpärä 2019: 21). Jälkimmäisenä mainittu media-aineisto on luonteeltaan lähellä oman tutkimukseni aineistoa. Väitöskirjassa opettajuutta rakennetaan ja opettajia kuvataan osana digiloikkakeskustelua tieto- ja viestintäteknologian (TVT) opetuskäytön ja sen mahdollisuuksien ja rajoitteiden kautta, kuten millaista teknologiaa opettajat käyttävät opetuksessaan ja miten se soveltuu opetukseen pedagogisesti (Näpärä 2019: 175). TVT:n positiivisia puolia ja mahdollisuuksia korostettiin media-aineistossa opettajien sijaan eri auktoriteettien ja asiantuntijoiden puheissa, kun taas opettajien puheissa ilmenivät enemmän käytännön rajoitteet TVT:n hyödyntämisessä opetuksessa (Näpärä 2019: 176). Myös omassa aineistossani opettajien ja uutistekstien kirjoittajien lisäksi äänessä ovat erilaiset auktoriteetit ja asiantuntijat. Näpärä (2019: 185) nimeää väitöskirjansa jatkotutkimusaiheeksi nimenomaan halun kuvata entistä tarkemmin koulun ja opetuksen uusia representaatiota, niiden ollessa esillä mediassa ja luodessa ristiriitaisia mielikuvia opettajuudesta.

Lisäksi aiheesta on tehty muutamia pro gradu -tutkielmia, joissa keskeisenä näkökulmana on ollut nimenomaan kielentutkimus ja opettajien representaatiot mediassa. Sasu Laaksonen (2014) tutki kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassaan *Opettajan opettajuus : katsaus Opettaja-lehden opettajakuvaan tradition ja ajan hengen ristitulessa* opettajien representaatioita Opettaja-lehden pääkirjoituksissa. Laaksonen (2014: 75) kuvaa löytämiään opettajadiskursseja opettajuuden neljänä eri puolena, jotka ovat *olosuhteiden uhri, sosiaalisen hyvinvoinnin kasvoattaja, kansainvälinen huippuosaaaja ja elinikäinen oppija*. Laaksonen (2014: 65) ei erikseen nimeä tai erittele diskursseihin johtaneita representaatioita, mutta pohjustaa diskursseja kuvaamalla kuinka opettajia on esitetty retoristen strategioiden avulla. Opettajuudesta puhutaan ja opettajia esitetään muun muassa työn kuormittavuuden ja pedagogian ammattilaisen näkökulmista käsin.

Hilda-Maria Miettinen (2020) taas tarkasteli tuoreessa suomen kielen pro gradu -tutkielmassaan *Opettajien representaatiot ja diskurssit Suomi24-keskustelupalstan kommentteissa* opettajien representaatioita sekä diskursseja Suomi24-sivuston avoimella keskustelupalstalla. Tutkimuksessa nousee esiin viisi representaatioryhmää: *väkivaltainen ja alistava, kertomusten hahmo, ääripäiden henkilö, epäoikeudenmukainen ja epäammattillinen ja sivistynyt ja luenut* (Miettinen 2020: 26). Lisäksi tutkimuksessa hahmottui neljä opettajuuden diskurssia, jotka Miettinen (2020: 41) on nimennyt *oikeudenmukaisuus-, viihde-, ammatti- ja tunnediskursseiksi*. Laaksonen ja Miettisen löytämät ja

nimeämät diskurssit ovat toisiinsa verrattuna hyvin erilaisia, Laaksosen diskursseissa korostuessa positiiviset ja Miettisen diskursseissa taas negatiiviset ominaisuudet. Tuloksia selittävät osaltaan tutkimusten hyvin erilaiset aineistot Opettaja-lehden ollessa nimenomaan opettajille suunnattu ammattijärjestön lehti ja Miettisen tutkiessa julkista Suomi24-keskustelupalstaa. Omassa tutkimuksessani sen sijaan tutkin neutraaleja uutistekstejä, asettuen näiden kahden tutkimuksen välimaastoon.

Aiempi tutkimus tarjoilee laajan kirjon erilaisia opettajien representaatioita ja diskursseja, joista osa on nimetty ja osaan viitataan yleisemmin. Alhamdanin ja muiden tutkijoiden opettajuuden representaatiot sekä Oksasen opettajuuden diskurssit keskittyvät nimenomaan opettajuuden eri puoliin, kuten asiantuntijuuteen ja toisaalta myös sosiaaliseen roolimalliuteen. Tuloksia selittää Alhamdanin ja tutkimusryhmän hyvän opettajan näkökulma sekä Oksasen tapauksessa tutkimuksen aineiston kerääminen opettajille suunnatusta Opettaja-lehdestä. Miettisen tutkimuksessa taas opettajuutta rakentavat keskustelupalstan käyttäjät, jolloin opettajuudesta muodostuu Alhamdanin ja muihin tutkijoihin sekä Oksaseen verrattuna laajempi kuva. Näpärän tutkimuksessa opettajuutta puolestaan suhteutetaan näiden TVT-taitojen kautta ja Hansenin tutkimuksessa taas vertaillaan opettajakuvan kehittymistä ajassa. Oma aineistoni on laajalevikkisistä ja laajan kohdeyleisön omaavista verkkojulkaisuista koostettu, minkä vuoksi otaksun omien tuloksieni olevan Miettisen tapaan laajempia kuin vain hyvän opettajan kuvauksia.

Esittelemiäni tutkimuksia yhdistää opettajia koskevien diskurssien ilmeneminen kasvavassa määrin negatiivissävytteisinä tai opettajien ja opettajuuden haasteita korostavina, pois lukien Hansenin positiiviseen suuntaan kehittyneen uutisotsikoinnin tutkimus. Oletankin etukäteen, että oman tutkimukseni tulokset tulevat olemaan samansuuntaisia. Toisaalta on mielenkiintoista nähdä kuinka koronapandemia vaikuttaa uutisointiin ja nouseeko teksteistä esimerkiksi poikkeustilan poliittisen päätöksenteon myötä esiin enemmän poliittisia diskursseja kuin opettajuuden merkityksellisyyttä korostavia ammattidiskursseja. Toivon kuitenkin, että tuloksista ilmenisi Hansenin tutkimuksen mukaisesti myös positiivisia representaatioita ja toivonpilkahduksia pandemiatilanteenkin keskellä.

2 TEORIA

Tässä luvussa erittelen mihin teoreettiseen viitekehykseen tutkimukseni liittyy sekä taustoitan tutkimukseni keskeisiä teoreettisia käsitteitä.

2.1 Diskurssintutkimus

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii diskurssintutkimus ja siihen liittyen erityisesti representaation ja diskurssin käsitteet. Lehti, Haapanen ja Kääntä (2018: 5) määrittelevät diskurssintutkimuksen olevan laajimmillaan monitieteinen ja -menetelmäinen tutkimussuuntaus, jonka puitteissa tehdään tutkimusta kielen ja yhteiskunnan välisistä suhteista. Diskurssintutkimuksen teoreettisten ja menetelmällisten valintojen takana vaikuttaa käsitys tutkimuskohteeseen liittyvien merkitysten rakentumisesta diskursiivisesti eli loogisesti. Suuntauksen sisällä käytettävien teorioiden ja menetelmien kirjo on laaja, joskin tyypillisiä ovat esimerkiksi sosiaalinen konstruktio-nismi ja menetelmien osalta muun muassa kriittinen diskurssianalyysi ja keskustelu-analyysi. (Lehti, Haapanen & Kääntä 2018: 5.) Kriittisellä diskurssianalyysillä tarkoitetaan tarkemmin tekstien valtasuhteiden analysoimista kiinnittämällä huomiota sekä sanatason merkityksiin että kielellisiin muotoihin, jotka rakentavat valtasuhteita (Lehti, Haapanen & Kääntä 2018: 6). Diskurssintutkimuksen ja kriittisen diskurssiana-lyysin välille tehdään täten selkeä ero, kriittisen diskurssianalyysin ollessa menetelmä laajemman kattokäsitteen alla.

Pietikäinen ja Mäntynen (2009: 10) korostavat sosiaalisen konstruktionismin käsitystä diskurssintutkimuksessa. Sosiaalisen konstruktionismin käsityksen mukaan diskurssintutkimuksen ytimessä on käsitys kielenkäytön ja sosiaalisen kontekstin yhteydestä. Sekä sosiaalisen konstruktionismin että diskurssintutkimuksen keskeisenä ajatuksena on, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa

käytetyllä kielellä on oleellinen rooli. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 10.) Diskurssintutkimuksen mukaan kieli siis on ainesta, jolla eri konteksteissa luodaan eri merkityksiä, kuten tämän tutkimuksen kontekstissa kielellisillä valinnoilla luodaan representaatioita ja laajemmin diskursseja.

Lisäksi tutkimuksen kielikäsitys kytkeytyy M.A.K. Hallidayn systeemifunktionaaliseen kieliteoriaan (myöhemmin SF-teoria), jossa olennaisessa asemassa on kielen ja merkityksen välinen yhteys. Diskurssintutkimuksen kielikäsitksessä on paljon samaa kuin SF-teorian kielikäsitksessä molempien korostaessa kielen tilannesidonnaisuutta ja kuinka kielellä rakennetaan todellisuutta. Tästä syystä SF-teoria soveltuu erityisen hyvin diskurssintutkimukseen kielikäsitksiksi.

2.1.1 Representaatio

Stuart Hallin (1997: 15) mukaan representaatiolla on kielen ja kulttuurin tutkimuksen kentällä keskeinen rooli, sen yhdistäessä merkityksen ja kielen kulttuuriin. Yksinkertaisimmillaan representaatio voidaan määritellä tavaksi käyttää kieltä sanoakseen jotakin merkityksellistä jostakin tai kuvatakseen jotakin jollekin. Tällaisenaan määritelmä ei vielä kerro koko totuutta monisyisestä representaatiosta tai sen yhteydestä kulttuuriin. Hall näkeekin representaation lisäksi prosessina, jossa muodostetaan ja jaetaan merkityksiä ihmisten ja kulttuurien välillä kielen avulla. (Hall 1997: 15.) Representaatiot siis liittyvät ensinnä merkitysten tuottamiseen ja toisena niiden jakamiseen. Vaikka tässä tutkimuksessa representaatioita tutkitaan nimenomaan kielellisenä ilmauksena, ja Hall pitää kieltä representaatioiden ensisijaisena rakennusvälineenä, representaatiot voivat sisältää tekstin ohella myös kuvia, ääniä, merkkejä ja eleitä.

Hall (1997: 17-18) kuvaa representaatioiden koostuvan kahdesta eri järjestelmästä: mentaalisisistä ja kielellisistä representaatioista. Ensimmäisen järjestelmän mukaan kaikki asiat, ilmiöt ja henkilöt ovat liitoksissa niitä vastaaviin mielen konsepteihin eli mentaalisiin representaatioihin. Mentaalisilla representaatioilla tarkoitetaan siis jokaisen ihmisen päässään kantamaa järjestelmällistä konsepti- tai ideakarttaa, jonka perusteella maailmaa hahmotetaan ja jäsennellään. Ilman ideakartan konsepteja maailman merkityksellistäminen olisi mahdotonta; merkitykset ovat riippuvaisia jokaisen pään sisäisistä konsepteista. (Hall 1997: 17.) Jos ideakarttoja ei olisi olemassa, emme kykenisi hahmottamaan mitään mitä emme sillä hetkellä näkisi tai kokisi samassa tilassa, saattikka että kykenisimme hahmottamaan laajempia tai abstrakteja konsepteja, kuten sotaa tai rauhaa.

Toisaalta emme voisi myöskään kielellistää edes niitä samassa tilassa olevia asioita, koska myös kieli ja sanat ovat vain niiden elävän elämän vastineiden representaatioita. Kielellisillä representaatioilla Hall (1997: 18) tarkoittaaakin sitä, että mielen sisäiset konseptit saavat kielellisen tai kuvallisen vastineen, eli sanan tai merkin, joita voidaan käytännössä keskustellen jakaa toiselle. Vaikka jokaisen ideakartta on

ainutlaatuinen ja jäsenneily eri tavalla, ihmiset voivat jakaa käsityksen samasta asiasta tai ideasta, koska konsepteissa on vähintään käsitetasolla jotain samaa jaetun kulttuurin sisällä. Jaetut käsitykset konseptista eivät kuitenkaan vielä yksin riitä merkityksen välittämiseen, vaan lisäksi tarvitaan yhteinen kieli ja sana konseptille.

Hall (1997: 15) jakaa representaation käsitteen edelleen kolmeen eri lähestymistapaan: reflektiiviseen, intentionaaliseen ja konstruktiviseen representaatioon. Reflektiivisen lähestymistavan mukaan representaatio on todellisuuden kuvaus tai heijastuma, eli representaatio kuvaa jotakin jo olemassa olevaa asia, ilmiötä tai henkilöä (Hall 1997: 24). Intentionaalisen lähestymistavan ytimessä on käsitys siitä, että representaatioita muodostetaan tarkoituksellisesti. Toisin sanoen representaation muodostaja tai luoja on välttämätön osa representaatiota, sillä tämä muodostaa merkityksiä haluamallaan tavalla (Hall 1997: 25). Konstruktivistisen lähestymistavan mukaan representaatioilla rakennetaan todellisuutta, jolloin olennaista on rakennettu todellisuus ja sen rakennuspalat, kuten kielelliset tai kuvalliset keinot. Konstruktivistiseen lähestymistapaan liittyy keskeisesti käsitys kielestä merkityksien rakentajana, sekä ajatus kielestä kaikille yhteisenä ja jaettuna, jolloin merkityksiä ei luoda yksin tyhjiössä. (Hall 1997: 25.) Lähestymistapani tässä tutkimuksessa onkin konstruktivistinen, eli olen kiinnostunut representaatioista merkityksen ja todellisuuden rakentajina, minkä lisäksi pyrin liittämään yksittäiset representaatiot osaksi laajempia yhteiskunnallisia diskursseja.

Fairclough (2003: 225) puolestaan esittää representaatioiden olevan yksi kolmesta tekstuaalisen analyysin merkityksellistämisen tavasta eli tavasta ilmaista merkityksiä teksteissä. Representaation merkityksellistämisen tapa (*representational*) kuvaa maailmaa teksteissä, kun taas kaksi muuta merkityksellistämisen tapaa kuvaavat ensinnä tekstejä suhteessa sosiaalisiin tapahtumiin (*actional*) ja toisena identiteettien rakentumista teksteissä (*identificatory*) (Fairclough 2003: 225). Kaikki kolme merkityksellistämisen tapaa ovat yhtä aikaa läsnä lauseissa luomassa merkityksiä, mutta omista perspektiiveistään käsin (Fairclough 2003: 135).

Siinä missä Hall kuvaa representaatioiden koostuvan kahdesta erillisestä järjestelmästä, mentaalista ja materiaalisista representaatioista, Fairclough (2003: 134) puolestaan jakaa representaatiot ja niiden kautta merkityksien luomisen kolmeen osaan: fyysisen maailman, mentaalisen maailman ja sosiaalisen maailman representaatioihin. Fyysisen maailman kuvauksiin lukeutuvat asiat ja esineet, prosessit sekä niiden väliset suhteet. Mentaaliseen maailmaan puolestaan kuuluvat ajatukset, tunteet ja kokemukset. Sosiaalisen maailman representaatiot taas pitävät sisällään sosiaalisten tapahtumien kuvauksia, minkä lisäksi sosiaalista maailmaa voidaan kuvata yleisemmin rakenteiden, suhteiden ja taipumusten kautta. (Fairclough 2003: 134.)

Käytännössä tekstejä voidaan analysoida representaatioiden näkökulmasta tarkastelemalla mitkä tekijät ovat läsnä tapahtumasta puhuttaessa ja mitkä puolestaan

on jätetty pois. Kerrontatavoilla voidaan luoda erilaisia representaatioita, joita pitäisi arvioida sellaisinaan, eikä esimerkiksi verrata yhtä representaatiota toiseen, jota pidetään totuutena. (Fairclough 2003: 136.) Lisäksi Fairclough (2003: 26) yhdistää diskurssin ja representaation käsitteet toisiinsa; representaatioita tuotetaan sosiaalisten käytäntöjen ja näkökulmien eli diskurssien kautta. Määrittelen diskurssin käsitteen tarkemmin seuraavaksi.

2.1.2 Diskurssi

Fairclough (2003: 124) luonnehtii diskursseja tapana kuvata maailman eri aspektoja, prosesseja ja merkityksiä. Faircloughn liittäessä representaatiot ja diskurssit toisiinsa, myös diskurssit voivat kuvata niin fyysisen, mentaalien kuin sosiaalisenkin maailman ilmiöitä. Joskin representaatiot ovat diskursseja konkreettisempia ja paikallisempia kuvauksia jostain, kun taas diskurssit ovat näkökulmia maailmaan. Diskurssit paitsi kuvaavat maailmaa sellaisena kuin se on, ne voivat myös olla näkemyksiä tai toivomuksia tulevasta, kuten utopia. Diskursseja täytyy usein arvioida sekä suhteessa maailmaan, mutta myös muihin diskursseihin. Diskurssien kuvatessa maailmaa on välttämättä olemassa niin kulttuurien välillä kuin ajassakin toistuvia ja jaettuja diskursseja, muuten diskursseja olisi yhtä monta kuin maailmassa on ikinä ollut ajattelevia ihmisiä. Samaa ajatusta noudatellen yksittäisestä tekstistä voi löytyä monta erilaista representaatiota, mutta yksittäinen representaatio ei vielä muodosta diskurssia. (Fairclough 2003: 124.) Toisin sanoen diskurssit ovat historiallisesti ja yhteiskunnallisesti tunnistettavia ja jaettuja tapoja antaa merkityksiä ja kuvata asioita tietystä näkökulmasta tai tietyllä tavalla (Heikkinen 2012: 97).

Diskurssilla ja diskursseilla ei tarkoiteta aina vain saman käsitteen yksikkö- tai monikkomuotoa. James Gee (1999: 26) erottaa toisistaan diskurssin (*discourse*) ja diskurssit (*Discourse, Discourses*), joista jälkimmäinen jopa kirjoitetaan alunperin englannin kielellä isolla alkukirjaimelle, jotta näiden kahden käsitteen välillä vallitsee selkeä ero. Käsite diskurssi (*discourse*) viittaa laajempaan kielenkäyttöön tai kielenkäyttölanteisiin, kuten keskusteluihin tai tarinoihin. Diskurssit (*Discourse, Discourses*) taas tarkoittavat *oikeanlaisen* kielen käyttöä *oikeassa* paikassa ja *oikeaan* aikaan, saavuttaakseen *oikeat* tavoitteet. (Gee 1999:26.) Fairclough (2003: 124) käyttää samankaltaista jaottelua, jossa diskurssi abstraktina käsitteenä tarkoittaa kielenkäyttöä sosiaalisena käytäntönä ja käsitteenä, kun taas diskurssi yksikössä tai monikossa laskettavana substantiivina tarkoittaa tapaa merkityksellistää asiaa tai kokemusta tietystä näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa puhuessani yksittäisestä diskurssista tai diskursseista tarkoitan lähtökohtaisesti jälkimmäisen mukaisia tiettyjä diskursseja, kuten politiikka-diskurssia, enkä yleisesti tai laajemmin kielenkäyttöä.

Oikealla Gee viittaa tilanteisesti oikeanlaiseen kieleen ja liittää diskurssit aina osaksi sosiaalista kontekstia ja maailmaa sekä tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden

käsitteitä; ihmisillä on erilaisia lähtökohtia sosiaaliseen kielenkäyttöön (1999: 22). Myös Fairclough on sitä mieltä, ettei diskursseja ole olemassa ilman sosiaalista aspektia (2003: 129). Diskurssit (*Discourses*) sisältävät aina jotain enemmän kuin yleinen kielen kuvaus (*discourse*), kuten yksityiskohtaista tietoa diskurssien lähtökohdista tai diskurssien sisällä käytetystä kielestä (Gee 1999: 26). Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tietoa ja osaamista käyttää tietynlaista kieltä tietyssä tilanteessa, kuten arkisempaa kieltä kotona ja akateemisempaa kieltä työyhteisössä.

Diskursseja ei siis synny yksittäisissä teksteissä tai aineiston sisällä, vaan diskurssit ovat laajempia käsityksiä maailmasta, joihin teksteissä pohjataan ja joita ilmaistaan erilaisin kielellisin keinoin. Diskurssit ohjaavat käytettyä kieltä, esimerkiksi poliittiseen diskurssiin liittyvät olennaisesti tietyt politiikan kenttään kytkeytyvät termit ja kielenkäyttö (Fairclough 2003: 129). Samasta aiheesta ja suhteessa toisiinsa kirjoitetut tekstit, jotka kuvaavat yleisesti ottaen samoja аспекteja maailmasta, voivat poiketa toisistaan sen suhteen, mihin diskursseihin ne liittyvät tai pohjautuvat (Fairclough 2003: 127). Esimerkiksi tämän tutkimuksen keskiössä vaikuttavien opettajien työnteosta koronapandemian aikana kirjoitetaan niin opettajien jaksamisen näkökulmasta ja huolidiskurssista käsin, kuin myös politiikkadiskurssista ja opetuksen järjestämisestä kuntatasolla käsin.

2.2 Systemis-funktionaalinen kieliteoria

Hyödynnän tässä tutkimuksessa SF-teorian mukaista kielikäsitteistä ja sen ohella Susanna Shoren (2012a ja 2012b sekä 2020) erityisesti suomen kieleen soveltamaa analyysia sekä suomen kieleen luomia käsitteitä. SF-teorian kielikäsitteiden mukaan ihmisten puhuessa ja kirjoittaessa he tuottavat tekstiä, joka näin ollen viittaa kielen eri ilmentymiin ja muotoihin. Kieli on merkityksien muodostamisen resurssi ja teksti taas prosessi, jossa merkityksiä muodostetaan osana kontekstia. (Halliday & Matthiessen 2013: 3.)

SF-teoriassa merkityksiä muodostetaan osana systeemiverkostossa tehtyjä paradigmaattisia valintoja. Paradigmaattisilla valinnoilla tarkoitetaan sanan eri muotojen välillä tehtyjä valintoja tietyn merkityksen muodostamiseksi. Siinä missä kielen rakenne kuvaa miten mitkäkin kielen rakenneosat sopivat yhteen keskenään, kielen systeemi sen sijaan kuvaa mikä vaihtoehto voisi sopia toisen vaihtoehdon sijasta. (Halliday & Matthiessen 2013: 22.) Merkitykset rakentuvat tällöin systeemiverkostossa tehdystä valinnoista ja teksti on jatkuvan valinnan tulos (Halliday & Matthiessen 2013: 23). Systeemiverkosto siis ilmentää kielessä tehtyjä valintoja niitä luokitellen ja niiden välisiä suhteita kuvaten. Luokittelut etenevät karkeasta jaottelusta hienojakoisempaan havainnollistaen yksittäisten valintojen merkitystä kokonaisuuden kannalta.

Vaikka monet SF-teoriaan pohjautuvat tutkimukset ovat enemmän funktionaalisia kuin systeemisiä, systeemi on edelleen teorian keskeinen käsite. (Shore 2012a: 140.)

Rekisteri on Hallidayn ja Matthiessenin (2013: 29) teoriassa funktionaalinen kielen muuttuja, joka valikoituu käyttötilanteen mukaan ja konkretisoituu sanastollisina ja lauserakenteisina valintoina. Rekisteriin liittyvät olennaisesti tilanteen ja tilannekontekstin (*context of situation*) käsitteet, sillä rekisteriä voidaan kuvata tilanteisesti systeemisten todennäköisyyksien asetuksena. Toisin sanoen tietyssä tilannekontekstissa käytetään todennäköisemmin tietyn tyyppistä kieltä, jolloin rekisteri toimii tilanteisesti systeemiverkostossa tehtyjen valintojen valmiina asetuksena. Esimerkiksi sääennusteessa käytetään todennäköisemmin futuuria kuin elokuva-arvostelussa. (Halliday & Matthiessen 2013: 29.)

Abstrakti tilannekonteksti erotetaan SF-teoriassa aikapaikkaisesta tilanteesta (*situation*) (Shore 2012a: 136). Tilannekontekstia ja siinä käytettyä rekisteriä voidaan luonnehtia sen muuttujien avulla (Halliday & Matthiessen 2013: 33), kun taas tilanteella tarkoitetaan konkreettisesti ajassa ja paikassa tapahtuvaa tilannetta (Shore 2012a: 136). Tilannekontekstin muuttujia ovat ala (*field*), osallistujarooli (*tenor*) ja kielen ilmenemismuoto (*mode*). Ala kertoo mitä toimintaa tilanteessa tapahtuu, mikä tekstin kannalta tarkoittaa, että tekstistä voidaan analysoida viittaako se sosiaaliselta toiminnaltaan tai aihepiiriltään enemmän esimerkiksi tieteen vai median alaan. Mediassa tiedottamista ja uutisointia voidaan pitää itsessään sosiaalisena toimintana, mutta median sisällä voidaan lisäksi sisällöllisesti tiedottaa usean eri alan aiheista, kuten tieteellisistä julkaisuista tai julkisuuden henkilön edesottamuksista. (Halliday & Matthiessen 2013: 33.)

Osallistujarooli kertoo kuka tai ketkä ottavat osaa tilanteeseen. Lisäksi tilanteisesti omaksutaan erilaisia sosiaalisia rooleja, jotka voivat vaihdella muun muassa instituution sisällä, valta-aseman mukaan ja läheisyyden tai tuntemattomuuden perusteella. Sekin voi vaikuttaa osallistujarooliin, onko kyseessä ensitapaaminen vai suuren joukon kokoontuminen. (Halliday & Matthiessen 2013: 33.) Shoren (2012a: 135) mukaan osallistujarooli voidaan jakaa edelleen kahtia sosiaaliin rooleihin ja kielellisiin rooleihin. Ensimmäisellä viitataan tilanteisiin ja kielestä riippumattomiin sosiaaliin rooleihin, kuten lääkäri ja potilas, ja jälkimmäisellä kielellisiin rooleihin, jotka toteutuvat täysin kielellisten toimintojen kautta, kuten puhuja ja kuuntelija (Shore 2012a: 135).

Ilmenemismuoto nimensä mukaisesti ilmentää sitä, mikä rooli kielellä on eli miten kieli toimii tilannekontekstissa (Halliday & Matthiessen 2013: 33). Ilmenemismuoto kertoo, onko kyseessä puhuttu, kirjoitettu vai litteroitu teksti, minkä lisäksi ilmenemismuodon avulla voidaan arvioida kielen tilannesidonnaisuuden astetta ja sitä mihin kielellä pyritään (Shore 2012a: 135). Tilannesidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, kuinka paljon sosiaalinen toiminta toteutuu kielellisesti suhteessa ei-kielelliseen.

Esimerkiksi artikkeli toteutuu kielellisesti tekstin kautta, mutta työkaverille uuden järjestelmän käyttöönoton neuvominen toteutuu lisäksi ei-kielellisesti muun muassa ilmeiden ja eleiden avulla. Kielen pyrkimykset taas voivat olla esimerkiksi vaikuttamaan pyrkiviä, kuvailevia tai lepytteleviä. (Shore 2012a: 135.)

Halliday ja Matthiessen (2013: 30) kuvaavat kieltä SF-teoriassa funktionaalisesti eli sen käyttötarkoitusten perusteella. Kielen keskeisinä käyttötarkoituksina he pitävät elävän elämän kokemusten merkityksellistämistä sekä sosiaalisten suhteiden kuvaamista. Kielen käyttötarkoitukset jaetaan muotonsa perusteella kolmeen metafunktion, jotka ovat: ideationaalinen (*ideational*), interpersoonainen (*interpersonal*) ja tekstuaalinen (*textual*) metafunktio. Ideationaalisessa metafunktiossa kieli näyttyy merkityksen ja maailman kuvaajana ja rakentajana, minkä vuoksi sen on nähty vastaavan myös Faircloughn (2003: 27) representaation käsitettä. Interpersoonaisessa metafunktiossa taas korostuu kielen ja kontekstin suhde, joka konkretisoituu käyttäjän näkökulmasta tilanteisina valintoina – kuten käyttäkö pientä taloa kuvatessa sanaa mökki vai hökkelö. Tekstuaalinen metafunktio puolestaan viittaa kielen kykyyn luoda kokonaisuuksia, koheesiota ja jatkuvuutta. (Halliday & Matthiessen 2013: 30.)

Ideationaalinen metafunktio voidaan jakaa edelleen kahtia eksperimentaaliseen ja loogiseen funktioon. Eksperimentaaliseen funktioon liittyvät kielen transitiivisuus- ja osallistujatyypit. Prosessit jaetaan kolmeen pääluokkaan niiden merkitysten ja kieliopillisten tekijöiden mukaan, jotka ovat materiaalinen, mentaalinen ja relationaalinen prosessityyppi tai lausetyyppi. Lyhyesti materiaaliset prosessit ilmentävät toimijan ulkoisia ja mentaaliset prosessit sisäisiä kokemuksia, siinä missä relationaaliset prosessit kuvaavat asioiden ja havaintojen välisiä suhteita. (Paldanius 2018: 57.) Kuvaan prosessityyppejä tarkemmin menetelmän ja analyysin kannalta luvussa 3 (ks. luku 3.2 SF-teoria diskurssintutkimuksessa).

Tilannekonteksti ja sen muuttajat liitetään SF-teoriassa metafunktioihin metafunktionaalisen hypoteesin kautta, joka pyrkii kuvaamaan kuinka tilannekontekstin muuttajat (ala, osallistujarooli ja ilmenemismuoto) ilmenevät käytännössä kielellisinä valintoina (Shore 2012a: 148). Hypoteesin mukaan ala todentuu tyypillisesti ideationaalisissa valinnoissa, osallistujaroolit interpersoonaisissa valinnoissa ja ilmenemismuoto taas tekstuaalisissa valinnoissa. Metafunktionaalinen hypoteesi kuvaa tyypillisiä todentumissuhteita, jolloin sen avulla voidaan ennakoita tilanteisesti todennäköisiä kielellisiä valintoja tai päätellä tilannekonteksti valintojen perusteella. (Shore 2012a: 148-149.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

Seuraavaksi esittelen tutkimusprosessini kulkua. Aloitan esittelemällä keräämäni aineiston, minkä jälkeen avaan hyödyntämäni tutkimusmenetelmää ja analyysin rakentumista perustellen samalla valintojani niiden takana.

3.1 Aineiston esittely

Tutkimukseni aineistona toimii Helsingin Sanomien ja Ylen verkkojulkaisuista koostettu media-aineisto, joka on laajuudeltaan 10 uutistekstiä. Koen koostaneeni monipuolisen media-aineiston hyödyntämällä kahta eri verkkojulkaisua yhden sijaan. Kyseiset verkkojulkaisut valikoituivat tutkimuksen keskiöön niiden laajojen lukijakuntien ja sitä kautta vaikuttavuuden vuoksi. Helsingin Sanomien verkkouutisia lukee viikoittain 1 501 000 lukijaa (MediaAuditFinland 2021) ja Ylen eduskunnalle tuottamasta vuoden 2020 vuosikertomuksesta selviää, että koronapandemian myötä Ylen verkkouutisten lukemiseen käytetty aika kasvoi kolmanneksella edellisvuodesta (Yle 2021: 29) ja kuinka Yle tavoitti verkkopalveluillaan vuonna 2020 kolme neljästä aikuisestä viikoittain (Yle 2021: 6). Molempia julkaisuja myös pidetään yleisesti tunnettuina ja luotettavina medioina.

Keräsin aineistoni syksyllä 2021 Helsingin Sanomien ja Ylen verkkosivuilta hyödyntämällä sivujen hakutoimintoja. Käytin hakusanaa ”opettaja” ja asetin julkaisupäiväksi oman aikavälin 16.3.2020-31.5.2020. Valitsin kyseisen aikavälin, koska 16.3.2020 Suomessa astui voimaan valmiuslain mukainen valtakunnallinen poikkeustila koronapandemian vuoksi, minkä myötä koulut siirtyivät etäopetukseen (Valtioneuvosto 2020). Helsingin Sanomien sivuilla sisällytin aineistooni vain uutistekstejä, jotka oli julkaistu *Kotimaa*, *Kaupunki* tai *Politiikka* -aiheosioissa, jolloin ulkopuolelle rajautuivat luonnostaan ulkomaan uutiset muiden aiheosioiden joukossa. Yle Uutisten

verkkosivuilta rajasin hakutuloksissa näkymään vain *Yle Uutisten* sisällön, jolloin ulkopuolelle rajautuivat vastaavasti *Urheilu*, *Oppiminen*, *Elävä Arkisto* ja *YleX* -osioiden sisällöt. Vaikka aineistoa kerätessä hakuasetusten aikaväliksi oli asetettu 16.3.2020-31.5.2020, aineistoon valikoituneet uutistekstit on kuitenkin käytännössä julkaistu aikavälillä 16.3.2020-30.4.2020, koska valitsin molemmilta verkkosivuilta järjestyksessä ensimmäiset uutistekstit, joiden otsikoissa mainittiin opettajat tai muu opetushenkilöstö. Aineistooni kuuluu täten kaksi artikkelia, joiden otsikoissa ei mainita opettajia, mutta joissa mainitaan ”opetushenkilöstö” ja ”rehtori”, koska koen opettajien sisältyvän opetushenkilöstöön ja rehtorin liittyvän henkilönä kouluun ja sen toimintaan olennaisesti.

Rajasin vastaavasti viisi artikkelia pois aineistostani niiden sisällön perusteella, vaikka ne aluksi vaikuttivat täyttävän aineistolle asettamani kriteerit. Ensimmäinen pois rajattu uutisteksti käsitteli opettajien sijaan vanhemman kokemusta lapsensa opettajana toimisesta etäopetuksen aikana. Toinen uutisteksti oli niin sanotusti maksuun takana eli ei julkisesti saatavilla ja käytettävissä olevaa aineistoa, minkä vuoksi se ei soveltunut tutkimukseen. Kolmas uutisteksti oli puolestaan kirjoitetun tekstin sijaan video, jota ei lisäksi ollut enää saatavilla. Neljäs uutisteksti taas oli tekstilajiltaan neutraalin uutistekstin sijaan kantaa ottava pääkirjoitus. Ja viides uutisteksti käsitteli hyvin kapeasta näkökulmasta käsin teknisen työn opettajien koulutyön ulkopuolista toimintaa, jossa he tulostivat koulun 3D-tulostimilla suojaviisiirejä kotikuntien käyttöön, mikä ei vastannut aiheeltaan tutkimukseni näkökulmaa.

Tekstit ovat pituudeltaan lyhyitä tai puolipitkiä uutistekstejä ja käsittelevät aiheiltaan koulua ja opettajia sekä koronaviruspandemiaa. Osassa teksteistä on haastattelutekstin piirteitä eli niissä pääsevät kirjoittajan lisäksi ääneen myös lukuisat eri haastateltavat. Kaikki tähän tutkimukseen valikoituneet uutistekstit on haettu verkosta eli ne ovat verkkouutisia. Verkkouutisille tyypillistä on kuvien käyttö, yleensä joko uutisen alussa tai sen keskellä jaksottamassa tekstiä. Lisäksi verkkouutisissa voidaan hyödyntää muille verkkosivuille ohjaavia hyperlinkkejä sekä muita multimediallisen muotoja kuten ääntä ja videota. Myös aineistoni uutisteksteissä hyödynnetään yllämainittuja monimodaalisuuden muotoja, kuten kuvia, mutta olen rajannut tutkimukseni analyysin koskemaan pelkästään uutistekstien kirjoitettuja tekstejä. Näin olen en analysoi uutisteksteissä käytettyjä muita merkityksellisiä muotoja kuin tekstiä.

Tutkimukseni aineiston kohdalla kyseessä on julkinen media-aineisto, jota saa käyttää vapaasti tutkimuskäyttöön. Aineiston kerääminen verkkosivuilta tulee kuitenkin suorittaa käyttöoikeudet huomioiden, sekä uutistekstien kirjoittajien ja verkkojulkaisujen tekijänoikeuksia kunnioittaen. Lisäksi olennaista on itse analyysivaiheessa uutistekstien kirjoittajiin viittaaminen tai tässä tapauksessa viittaamatta jättäminen, sillä kirjoittaja on olennaisessa asemassa tekemässä kielellisiä valintoja ja luomassa representaatioita. En ole kuitenkaan kiinnostunut yksittäisten kirjoittajien

opettajakuvauksesta vaan aineistosta kokonaisuutena nousevista representaatioista ja diskursseista, minkä vuoksi minun ei ole tarpeenomaista viitata yksittäisiin kirjoittajiin näiden nimillä.

Uutistekstit onkin tästä syystä koodattu ja viitataan teksteihin niiden koodien perusteella kirjoittajien nimien sijaan. Koodit on määrätty Ylen verkkojulkaisun teksteille järjestyksessä niiden ilmestymisajankohdan mukaan seuraavasti: YLE1, YLE2, YLE3, YLE4 ja YLE5. Helsingin Sanomien verkkojulkaisun uutistekstit on koodattu vastaavalla tavalla seuraavasti: HS1, HS2, HS3, HS4 ja HS5. Uutistekstien tarkemmat tiedot ja lähdeviitteet sekä niitä vastaavat koodit löytyvät tämän maisterintutkielman lopusta kohdasta Liitteet. Koodaaminen osaltaan helpottaa teksteihin viittaamista, mutta myös häivyttää tekstien kirjoittajan identiteetin ja ohjaa näkemään tekstit osana laajempaa aineistoa.

3.2 SF-teoria diskurssintutkimuksessa

Käytän tutkimukseni analyysivälineenä SF-teoriaa ja tarkemmin sen sisällä ideationaalista metafunktiota. Sovellan lisäksi Shoren erityisesti suomen kieleen perustuvaa ja soveltuvaa prosessianalyysin kuvausta. Tutkimuksessani tarkastelun kohteena ovat kielelliset kuvaukset, joita kirjoittajat tuottavat ja joiden kautta he nostavat esille ja tekevät yleisölle ymmärrettäväksi käsityksiään opettajista ja koulumaailmasta. Voidaan olettaa, että kirjoittajat tuovat uutisoinneissa esille sekä omaa käsitystään opettajista ja koulusta että laajempia yhteiskunnallisia diskursseja. Aloitan analyysin yksittäisistä kielellisistä valinnoista edeten kohti merkityksiä ja representaatioita, mistä jatkan edelleen kohti jaettuja merkityksellistämisen tapoja eli diskursseja. Tutkimusotteeni on deskriptiivinen eli kuvaan opettajien representaatioita ja niihin liittyviä diskursseja, en esitä näkemyksiä siitä, kuinka opettajista tulisi kirjoittaa.

Analysoin aineistoani SF-teorian ideationaalisen metafunktion transitiivisuus-systeemiin liittyvien osallistuja- ja prosessityyppien kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jaottelen aineistoni lauseet niiden prosessityypin mukaan edustamaan jotakin prosessityypeistä, kuten transitiivista materiaalilauseetta. Transitiivisuus-systeemi liittyy ideationaalisen metafunktion sisällä tarkemmin eksperimentaaliseen metafunktioon, mutta viitataan selkeyden vuoksi tässä tutkimuksessa pelkkään ideationaaliseen metafunktioon. SF-teoriassa prosessi voi tarkoittaa joko laajemmin koko lauseetta tai tarkemmin lauseen sisällä sen predikaattiverbiä. Tässä tutkimuksessa analysoin verbin lisäksi myös sitä ympäröivää lauseetta.

Analyysissäni ei tarkastella tekstejä kokonaisuudessaan, vaan analyysin kohteeksi on valikoitu vain sellaiset lauseet, joissa mainitaan opettajat. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, onko opettajat mainittu lauseessa subjektina tai objektina, vai jollain

muulla tavoin. Analyysiyksikköni on lause, eli olen analysoinut opettajat mainitsevat lauseet sen mukaan, mitä prosessityyppiä ne edustavat. Tarkastelen lauseista sitä, millaisina toimijoina opettajat esitetään, kuka toiminnan saa aikaan ja mikä on toiminnan mahdollinen kohde. Huomioin lisäksi, kuinka opettajista puhuminen asettuu osaksi laajempaa tekstuaalista kontekstia.

Hallidayn ja Matthiessenin (2013: 214) mukaan transitiivisuussysteemin kolme pääprosessityyppiä ovat materiaaliset, mentaaliset ja relationaaliset prosessit. Pääprosessityyppien lisäksi voidaan nimetä muita prosessityyppejä, jotka asettuvat pääprosessityyppien välisille rajoille yhdistellen niiden piirteitä, mutta erottuen kuitenkin ominaan. Materiaalisen ja mentaalisen prosessityypin välille asettuu käyttäytymisprosessityyppi (*behavioural*), joka edustaa mielen sisäisten prosessien ja kehollisten kokemusten ilmenemistä käyttäytymisenä, kuten *ihmiset nauravat* tai *he olivat nukkumassa*. (Halliday & Matthiessen 2013: 214.) Mentaalisen ja relationaalisen prosessityypin välille asettuu kommunikaatioprosessi (*verbal*), jonka verbi ilmaisee sanomista, kuten *sanoa, kertoa ja kysyä*. Kommunikaatiolauseella voidaan projisoida sanominen pois tekstin kirjoittajasta tai kertojasta muulle sanojalle, kuten *naapuri kertoi*. (Shore 2020: 310.)

Relationaalisen ja materiaalien prosessityypin välille asettuu eksistentiaalinen (*existential*) prosessityyppi, jolla ilmaistaan tilassa olemista tai tapahtumista, kuten *maailmassa on uskontoja* (Halliday & Matthiessen 2013: 214). Eksistentiaalilauseessa on e-subjekti eli tilassa oleva ilmentymä, kuten aiemman esimerkin *uskontoja* (Shore 2020: 337). Lisäksi on olemassa myös muita suppeampia prosessityyppejä, joita en esittele tarkemmin (Halliday & Matthiessen 2013: 215). Omassa analyysissäni tarkastelen erityisesti kolmea pääprosessityyppiä eli materiaalista, mentaalista ja relationaalista prosessia, mutta tarvittaessa sovellan myös muita prosessityyppejä. Esimerkiksi kommunikaatioprosesseja ilmenee aineistossani merkittävästi.

Kolme pääprosessityyppiä toimivat lisäksi kattokategorioina, joiden alle voidaan erottaa edelleen alakategorioita, joiden avulla lauseita luokitellaan prosessityyppien mukaan. Materiaalisesta prosessityypistä voidaan erottaa transitiiviset ja intransitiiviset materiaaliset lauseet (Halliday & Matthiessen 2013: 225). Transitiivisessa lauseessa lauseen subjekti on toimija ja objekti kohde tai tulos. Toimija saa aikaan prosessin, jonka aikaansaama muutos kohdistuu kohteeseen tai tulokseen. (Shore 2020: 300.) Intransitiivisessa lauseessa sen sijaan ei ole objektia (Shore 2020: 303). Mentaalisesta prosessityypistä voidaan erotella tunnetta, havaintoa ja tiedontilaa ilmaisevat verbit omiksi prosessityypeikseen (Shore 2012b: 165).

Relationaaliset eli suhdeprosessit kuvaavat kahden asian tai olosuhteen välistä suhdetta. Relationaalisista prosesseista omakseen erottautuu yhdistämislause, joka jakautuu edelleen luonnehtivaan ja identifioivaan (aiemmin myös ekvatiivi- tai predikatiivilause) lauseeseen. Yhdistämislauseella yhdistetään subjekti ja predikatiivi, kuten *siskoni on noita*. Identifioiva lause eroaa luokittelevasta lauseesta siinä, että

identifioivan lauseen subjekti luokitellaan erityiseksi tai ainoaksi luokassaan, kuten *siskoni on ainut elossa oleva noita* (Shore 2020: 320.) Suhdeprosessityyppeihin kuuluvat myös olosuhteista kertovat prosessit (*circumstantial process*), jotka ilmaisevat olion sijoittumisen johonkin paikkaan tai tilaan (Shore 2012b: 165).

Vaikka tarkastelussa ovatkin representaatiot ja diskurssit, jotka eivät rakennu pelkästään yksittäisissä sanavalinoissa tai lauseissa, on silti oleellista tarkastella esimerkkityyppisesti myös sana- ja lausetasolla merkitysten rakentumista ja diskurssin mahdollisesti ohjaamaa kielenkäyttöä. Aineistossa käytettäviä leksikaalisia valintoja voidaan arvioida ideationaalisen metafunktion kautta suhteuttaen sanoja niiden alan mukaan eli kuuluvatko ne esimerkiksi koulumaailman sanastoon tai koronavirukseen ja lääketieteelliseen sanastoon tai poikkeustilaan ja poliittiseen päätöksentekoon. Lisäksi on mahdollista arvioida opettajiin liittyviä nimeämisiä.

Etenenkin representaatioista kohti diskursseja nimenomaan kiinnittämällä huomiota sanastoon ja leksikaalisiin valintoihin diskurssien ohjatessa käytettyä kieltä. Käytännössä tämä tapahtui kiinnittämällä huomiota teksteissä toistuviin termeihin ja sanastoon sekä ryhmittelemällä niitä kattokäsitteiden alle, kuten politiikan sanasto, opettajiin ja kouluun liittyvä sanasto ja koronapandemiaan liittyvä sanasto. Sanastoa tarkastellessa huomasin myös, kuinka tietyt leksikaaliset valinnat liittyivät tiettyihin representaatioihin, esimerkiksi politiikan termit korostuivat lauseissa, joissa kunnat näyttäytyivät toimijoina ja opettajat puolestaan näyttäytyivät poissaolevina. Lopullisiin diskursseihin päädyin rajaamalla ja nimeämällä löytämäni kattokäsitteet.

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa analysoin tutkimusaineistoani ja havainnollistan analyysiani aineistoimerkkien kautta. Aineistoesimerkit on numeroitu ja sisennetty tekstiin, minkä lisäksi olen kursivoinut esimerkeistä ydinkohdat, joissa käsitellään opettajia.

4.1 Representaatiot

Tässä tutkimuksessa representaatioiden analysoinnin ja nimeämisen lähtökohtana toimivat SF-teorian prosessityyppien mukaiset prosessi- tai lausetyypit, minkä lisäksi olen nimennyt representaatiot opettajien roolien ja toimijuuden mukaan. Luokittelu on tapahtunut sen mukaan, minkä lausetyypin piirteet esimerkissä erityisesti korostuvat, mutta rajanveto ei ole aina aukotonta. Analyysin pohjalta esille nousi viisi representaatioryhmää: *opettajat toimijoina*, *opettajat toiminnan kohteina*, *opettajat olijoina*, *opettajat kokijoina* sekä *taka-alalle jäävät opettajat*.

Representaatioissa huomioimisen arvoista on, kuinka useissa uutisteksteissä on haastateltu opettajia sekä muita opetusalaan liittyviä henkilöitä. Haastateltavat vaihtelevat opettajista järjestöjen edustajiin ja jopa poliittisiin päättäjiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, etteivät aineistosta nousevat opettajien representaatiot ole ainoastaan tekstien kirjoittajien kynistä peräisin, vaan representaatioita ovat luomassa myös niin haastateltavat opettajat kuin poliittiset päättäjätkin. Esittelen opettajien representaatioita tarkemmin seuraavaksi alaotsikoiden alla.

4.1.1 Opettajat toimijoina

Opettajat näyttäytyvät uutisteksteissä lauseiden subjekteina eli aktiivisina toimijoina. Aktiivisen toimijan roolin opettajat ottavat nimenomaan materiaalisissa lauseissa, jotka jakaantuvat edelleen transitiivisiin ja intransitiivisiin materiaalsiin lauseisiin.

Transitiivisissa materiaalisissa lauseissa opettajien suorittamat toiminnot ovat lähtökohtaisesti hyvin konkreettisia ja tilanteisesti tapahtuvia.

- 1) *Luokanopettaja Maria Kuosmanen jakaa luokassaan aiemmin yhteiskäytössä olleita kannettavia tietokoneita oppilaille. (HS2)*
- 2) *Opettajainhuoneessa rehtorin lisäksi kourallinen opettajia suunnittelee etäopetusmenetelmiä. (HS2)*
- 3) *Opettaja ei voi samaan aikaan hoitaa oman luokkansa lähiopetusta ja etäopetusta. (HS5)*

Esimerkissä 1 opettaja fyysisesti jakaa oppilaille kannettavia tietokoneita käytettäväksi kotona etäopetuksen aikana. Esimerkissä 2 opettajat taas ovat käytännössä yhdessä suunnittelemassa etäopetusmenetelmiä. Esimerkissä 3 on kyseessä kielteinen lause, jossa kuvataan kuinka opettaja ei pysty tekemään kahta asiaa yhtä aikaa. Kaikkien esimerkkien toiminnot tapahtuvat konkreettisesti jossakin tilassa tai tilanteessa, johon ne rajautuvat. Tarkemmin toiminnot tapahtuvat koululla, luokissa ja lähiopetuksessa. Tämä ei ole ristiriidassa etätyöskentelyohjeistuksen kanssa, sillä esimerkeissä 1 ja 2 opettajat suorittavat toimintaa kouluilla ennen etäopetukseen siirtymistä ja esimerkissä 3 on kyse abstraktimmasta toiminnasta, jossa kritisoidaan kuinka opettaja ei voi olla kahdessa paikassa yhtä aikaa, mutta opettaja ei kuitenkaan käytännössä ole koululla pitämässä lähiopetusta.

Lisäksi transitiivisissa lauseissa opettajan toimijuus ja toiminta saavat kohteen eli objektin. Transitiivisen lauseen objektin sijalla ja sen vaihtelulla voidaan ilmaista joko objektin jaollisuutta tai resultatiivisuutta (Shore 2020: 302) eli onko kyseessä toiminnan kohde vai tulos. Aineistossa opettajan toiminnan kohteet olivat useimmiten objektin sijamuodoista nimenomaan partitiivissa, jolloin voidaan puhua partitiiviobjektista. Partitiiviobjekti on yleensä jaollinen ja kuvaa toimintaa jatkuvana prosessina tai ettei toiminnalla ole lopputulosta (ks. VISK § 892). Esimerkeissä 1 ja 2 tämä ilmenee kannettavien tietokoneiden ja etäopetusmenetelmien tapauksissa, sille niiden määrä ja lopputulos jää lukijalle määrittelemättömäksi. Esimerkissä 3 taas on kyse kielteisestä lauseesta, jota ilmaistaan aina partitiiviobjektilla, vaikka kyseessä voidaan tulkitä myös olevan lähiopetus ja etäopetus kokonaisuudessaan.

Aineistossa on myös muutamia intransitiivisia materiaalisia lauseita, eli lauseita, joissa opettajien teot eivät saa objektia. Intransitiivisten lauseiden toiminta ilmenee objektittomuuden vuoksi vähemmän suuntautuneena ja tilannesidontaisena suhteessa transitiivisiin lauseisiin.

- 4) *Opettajat ja oppilashuolto eivät kuitenkaan häviä mihinkään: "Nyt palvellaan kotija ja oppilaita monella tavalla." (HS2)*
- 5) *Opettajat ovat taintumassa tätä myötä työtaakan alle. (YLE4)*

6) ”Opettajana elän ja hengitän oppilaista.” (YLE5)

Esimerkin 4 lauseessa on katoamista ilmaiseva *hävitä* verbi, joka saa tulosijaisen täydennyksen *mihinkään* (ks. VISK § 476). Lauseessa merkityksellistetään sitä, ettei koulua ja oppilaiden hyvinvointia voi jättää toissijaiseksi edes koronapandemian aiheuttamassa poikkeustilanteessa. Esimerkissä 5 on yksipaikkainen intransitiivinen verbi *taantua* tai *taintua* (ks. VISK § 459), joka ilmentää opettajien ominaisuuksien tai tilan muutosta. Taintumisella ei tässä tapauksessa ole lopputulosta, mutta opettajiin kohdistuvan *työtaakan* tai *työkuorman* ilmaistaan olevan taintumisen syynä. Tekstin otsikossa käytetään sanaa *työtaakka*, mutta itse tekstissä taas sanaa *työkuorma*, *taakalla* on kenties negatiivisempi konnotaatio. Esimerkin 6 lauseessa esiintyvät intransitiiviset verbit *elän* ja *hengitän*, joita voidaan pitää myös sanonnan omaisena sanaliittona. Eläminen ja hengittäminen saavat objektin sijaisen abverbiaalitäydennyksen *oppilaista*.

Lauseiden luokittelu prosessityyppien mukaisesti ei ole aina aukotonta, kuten seuraavassa tapauksessa.

7) *Osasta oppilaista opettajat eivät ole kuulleet* viikon aikana mitään. (YLE3).

Materiaalisen ja mentaalisen prosessityypin välimaastoon asettuu esimerkin 7 mukainen tapaus kuuloaistista. Kuulemista voidaan pitää materiaalisen prosessityypin mukaisesti aktiivisena tekemisenä, mutta myös mentaalisen prosessityypin mukaisesti päänsisäisenä tai ajatuksen tasolla tapahtuvana kokemuksena. Olen päätynyt luokittelemaan kyseisen prosessin tässä tapauksessa materiaaliseksi, koska oman tulkintani mukaan kuuleminen ei tässä kontekstissa tarkoita fyysistä kuulemista aistikokemuksena. Kyseessä on sen sijaan abstraktimpi kuulemisen tapa, kuten oppilailta Wilma-viestin saaminen, ja tällä tavoin oppilaasta kuuleminen.

Lisäksi useat eri opettajat pääsevät uutisteksteissä tekstien kirjoittajien ohella äänen ja osoittavat näin toimijuutta. Moniäänisyyttä teksteissä osoittavat osaltaan kommunikaatiolauseet.

8) ”--”, *kertoo luokanopettaja Pia Sirkiä*. (HS2)

9) Kaarinalainen *erityisopettaja Jussi Silvius sanoo*, ettei se huolestuta häntä, mutta hygieniaan on kiinnitettävä aivan uudella tavalla huomiota. (YLE5)

Aineistossa esiintyy merkittävästi esimerkkien 8 ja 9 mukaisia kommunikaatiolauseita, joissa ei puhuta opettajista vaan joissa nimenomaan opettajat *kertovat* ja *sanovat*. Kommunikaatiolauseet asettuvat materiaalisten lauseiden sijaan mentaalisten ja rationaalisten lauseiden välimaastoon, mutta muistuttavat materiaalisia lauseita, koska kommunikointi on fyysisesti havaittavissa olevaa toimintaa, jota ilmaistaan kommunikaatioverbeillä (Shore 2020: 310). Kommunikaatiolauseiden merkittävä määrä

kertoo siitä, että teksteissä on haluttu tuoda esiin opettajien näkökulmaa ja saada opettajien ääntä kuuluviin.

Opettajien toimijuus korostuu uutisteksteissä, joissa tekstien kirjoittavat ovat haastatelleet opettajia heidän omista kokemuksistaan suhteessa etäopetukseen siirtymiseen ja sen järjestämiseen ja haasteisiin. Tämä konkretisoituu esimerkeissä 1, 8 ja 9, joissa mainitaan osana esimerkkiä nimeltä opettajat sekä näiden ammattinimike kuten luokanopettaja tai erityisopettaja. Voidaan täten sanoa, että opettajat ovat itse olleet mukana rakentamassa omaa toimijuuttaan osana tätä representaatiota.

4.1.2 Opettajat toiminnan kohteina

Opettajat näyttäytyvät myös lauseiden objekteina eli toiminnan kohteina. Toimintaa kohdistuu opettajiin niin yksittäisten toimijoiden kuin koulujen ja kuntienkin toimesta.

- 10) Nurminen uskookin, että ensi viikolla *valtaosa kunnista ja kouluista myös käytännössä siirtää opettajiansakin etätöihin*, joita voi tehdä kotoa käsin. (HS4)
- 11) *Osa kunnista on määrännyt opettajat antamaan etäopetusta kouluihin – 'Opettajat ovat olleet kovasti huolissaan omasta terveydestään'*. (HS4)

Esimerkeissä 10 ja 11 toimijoina ovat perinteisesti elottomiksi mielletävät koulut ja kunnat. Elottoman tarkoitteen esittäminen toimijana johtuu usein siitä, että tarkoite halutaan nostaa tekstin teemaksi (Shore 2020: 301). Kuntia ja kouluja vaikutetaan täten inhimillistettävän, minkä lisäksi niiden roolia korostetaan paikallisesti kouluun ja opettajiin vaikuttavana päätäntäelimenä. Samalla vastuuta siirretään pois valtakunnallisella tasolla tapahtuvasta päätöksenteosta. Esimerkin 10 *siirtämisen* voidaan päätellä olevan abstraktia siirtämistä, koska kunnat ja koulut ovat elottomia tarkoitteita, jotka eivät kykene fyysiseen siirtämiseen. Samaan tapaan esimerkin 11 *määrääminen* voisi viitata myös kommunikaatiolauseisiin, mutta määräämisen toimijoiden ollessa edelleen elottomia tarkoitteita, voidaan päätellä kyseessä olevan muuta kuin konkreettista määräämistä eli sanallisen tai yksittäisen kirjallisen määräyksen antamista.

Lisäksi opettajiin kohdistuu toimintaa, jonka aiheuttajaa ei ole teksteissä selkeästi ilmaistu. Toimijuutta etäännytetään passiivin, kuten esimerkeissä 12 ja 13, ja nol-lapersonan, kuten esimerkissä 14, avulla.

- 12) Joissain *kunnissa on nyt komennettu sittenkin koululle kaikki erityisopetuksen ja 1-3.-luokkalaisten opettajat*, vaikka heistä osa todennäköisesti opettaakin myöhemmin vain etänä. (HS5)
- 13) Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että näitä *pienryhmiä vetämään tarvitaan todennäköisesti paljon opettajia*, vaikka lapsista iso osa olisi etäopetuksessa. (HS5)
- 14) *"Pitäisi systemaattisesti valtiovallan linjausten mukaisesti suorastaan ohjata opettajia antamaan opetusta kotoaan ja toteuttaa myös keskinäinen yhteydenpito etänä"*, Luukkainen sanoo. (HS4)

Esimerkissä 12 toiminnan eli komentamisen ilmaistaan tapahtuvan paikkana *kunnissa*, mutta toimijaa ei kuitenkaan käytännössä nimetä vaan se häivytetään passiivin avulla. Esimerkissä 13 ei myöskään käy ilmi, kuka tai mikä tarvitsee opettajia vetämään pienryhmiä passiivin käytön vuoksi. Lauseen kontekstista voidaan kuitenkin päätellä tässäkin tapauksessa kyseessä olevan jokin kunnan tai kaupungin kaltainen paikallisesti opetuksen järjestämisestä vastuussa oleva päätäntäelin. Esimerkissä 14 toimijuutta puolestaan häivytetään konditionaalisijaisella *pitäisi ohjata* -ilmauksella samalla ilmaisten toivetta tai kehotusta, kuinka opettajien etätyöt tulisi järjestää. Esimerkissä 14 hyödynnetään myös nollapersoonaa; lauseessa ei ole subjektia vaan toimijuus ilmaistaan pelkästään edellä mainittujen verbien avulla. Nollapersoonalla tarkoitetaan yksittäisen toimijan sijaan ketä tahansa, johon lauseen sanoma soveltuu, mukaan lukien lukijaa sekä puhujaa tai kirjoittajaa itseään (ks. VISK § 1347).

Opettajiin kohdistavat toimintaa laajempien instituutioiden sekä nimettömiksi jäävien toimijoiden lisäksi myös yksittäiset toimijat. Kouluyhteisön hierarkiassa opettajien yläpuolella vaikuttaa perinteisesti rehtori, joka täten kohdistaa opettajiin toimintaa, mutta etäopetuksen myötä myös oppilaat näyttävät opettajiin toimintaa kohdistavina toimijoina.

15) *Rehtori Mia Kiiski kiittää koulun opettajia*, jotka onnistuivat hänestä hyvin etäopetuksen järjestämisessä. (YLE2)

16) *Teinit heräilevät etäkouluun puoliltapäivin ja pommittavat opettajia viesteillä jopa yöllä* – osa ei ole pitänyt kouluun mitään yhteyttä. (YLE3)

Esimerkissä 15 rehtori käyttää kehumisverbiä *kiittää* osoittaakseen arvostustaan opettajien tekemää työtä kohtaan. Esimerkin 16 tapauksessa *teinit* puolestaan ottavat toimijan roolin ja asettavat opettajat negatiivisesti toimintansa kohteiksi. Sanavalinta *pommittaa* kuvaa ensinnä pikaviestimille tyypillistä tapaa lähettää useita peräkkäisiä viestejä, mutta lisäksi *pommittamisella* on selvästi kielteinen konnotaatio sotaan ja väkivallan tekoihin. Esimerkin 16 perusteella etäopetus vaikuttaa kääntäneen luokkahuoneen valtarakenteen pääläelleen ja asettaneen opettajat oppilaiden vallankäytön kohteiksi. Esimerkissä 16 opettajan työt myös ulottautuvat työajalta vapaa-ajan puolelle opettajasta riippumattomasta syystä. Opettajien työn määrää on kritisoitu ennenkin, mutta erityisesti koronapandemian aikana ja etäopetuksen myötä opettajien työmäärä on moninkertaistunut. Työmäärän kasvamisen lisäksi välimatka kodin ja koulun välillä on muuttunut sekä fyysisesti että tässä tapauksessa myös työajan kannalta lähes olemattomaksi.

Vaikka useissa uutisteksteissä on haastateltu opettajia heidän kokemuksistaan koronapandemian ja etäopetuksen keskellä, opettajien ohella sananvaltaa on kuitenkin jaettu myös muille haastateltaville, kuten esimerkeistä 10, 14 ja 15 ilmenee. Esimerkin 10 Nurminen on tarkemmin työmarkkina-asiamies Laura Nurminen OAJ:stä,

esimerkissä 14 ääneen pääsee opetusalan ammattijärjestön OAJ:n puheenjohtajana Olli Luukkainen ja esimerkissä 15 puhuu rehtori Mia Kiiski. Tässä tapauksessa representaatiota opettajista toiminnan kohteina ovatkin rakentamassa ensisijaisesti muut kuin opettajat itse.

4.1.3 Opettajat olijoina

Opettajat toimivat lauseiden subjekteina materiaalisten lauseiden ohelle myös relationaalisissa lauseissa. Kaikista lauseista, joissa opettaja toimii subjektina, relationaalisia lauseita on merkittävästi eniten. Opettajat eivät kuitenkaan näydydy relationaalisissa lauseissa aktiivisina toimijoina, vaan passiivisina olijoina, sijaintijoina ja omistajina. Relationaaliset lauseet voidaan jakaa edelleen muun muassa luokitteleviin ja identifioiviin lauseisiin sekä sijainti- ja omistuslauseisiin.

Luokittelevissa lauseissa subjekti luokitellaan substantiivipredikatiivin avulla joksikin tai olemaan jotain. Luokittelemalla kuvaillaan subjektia asettamalla se osaksi jotakin luokkaa.

- 17) *Kaisa Wallinheimo on aikaisemmalta ammatiltaan liikunnopettaja ja on auttanut poikaansa etäkoulussa muun muassa liikunnassa.* (YLE3)
- 18) *Myös Hartikaisen vaimo on opettaja, joten kokemuksia on päästy jakamaan perhepiirissäkin.* (YLE5)
- 19) *Etäopetuksen osalta opettajat ovat olleet Pohjolaisen mukaan erittäin innovatiivisia ja vanhemmatkin ovat päässeet pääsääntöisesti hyvin rytmiin mukaan.* (HS3)

Esimerkissä 17 Kaisa Wallinheimo luokitellaan *aikaisemmalta ammatiltaan liikunnanopettajaksi* ja esimerkissä 18 opettaja Hartikaisen vaimo taas luokitellaan *Hartikaisen tapaan opettajaksi*. Kyseessä ei kummankaan esimerkin kohdalla ole identifioiva lause, koska Wallinheimoa tai Hartikaisen vaimoa ei määritellä esimerkiksi koko koulun parhaaksi opettajaksi. Esimerkissä 19 taas käytetään adjektiivipredikatiivia ja luokitellaan opettajat *innovatiivisiksi* eli jonkinlaisiksi.

Esimerkit 20 ja 21 taas havainnollistavat kuinka relationaalisella lauseella voidaan myös osoittaa subjektin olemista jossakin tilassa eli sijaintia. Tällaista relationaalista lausetta kutsutaan sijaintilauseeksi. Sijaintilauseet vaativat *olla*-verbin lisäksi myös välttämättömän adverbiaalitäydennyksen, joka vastaa kysymykseen missä (Shore 2020: 333).

- 20) *Opettajat ovat silloin koululla oppilaiden omassa teehuoneessa ja lähettävät sieltä videokuvaa.* (HS3)
- 21) *Suurista kaupungeista esimerkiksi Vantaalla alkuviikko on käytetty etäopetuksen käytäntöjen opetteluun ja varmistamiseen niin, että opettajat ovat olleet vielä kouluilla.* (HS4)

Esimerkissä 21 *opettajat ovat koululla oppilaiden omassa teehuoneessa* ja esimerkissä 22 taas kerrotaan, että Vantaalla etäopetusta suunniteltiin siten, että *opettajat ovat olleet vielä kouluilla*. Molemmissa esimerkeissä opettajat ovat olleet etäopetuksen aikana poikkeuksellisesti kouluilla järjestämässä ja suunnittelemassa etäopetusta, vaikka muutoin opettajat ovat pääosin järjestäneet opetusta keväällä 2020 kodeistaan käsin. Etäopetuksen voidaan sanoa nostaneen opettajien fyysisen sijainnin olennaiseksi verrattuna aiempaan uutisointiin. Sijaintilauseella voidaan lisäksi osoittaa sijaintia ajassa, mutta tällaista tapausta ei löytynyt aineistosta, tekstien käsitellessä julkaisuai- kansa nykyhetkeä ja siinä ajankohtaista etäopetusta.

Siinä missä sijaintilauseilla osoitetaan ylläolevissa tapauksissa opettajien fyysistä sijaintia, sijaitsemisella voidaan tarkoittaa myös abstraktimpaa tilassa olemista tai tapahtumista. Tällöin kyseessä on relationaalisen ja materiaalsen prosessityypin väli- maastoon asettuva eksistentiaalilause.

22) Toisaalta *ystäviini kuuluu myös opettajia*, ja helposti keskustelu lipsahtaa va- paalla työjuttuihin. (YLE4)

Esimerkissä 22 opettajalla on tuplarooli, sillä lauseen puhujana toimii opettaja, minkä lisäksi opettaja kertoo omaan ystäväpiiriinsä kuuluvan *opettajia*. Eksistentiaalilau- seessa on epämääräinen ja partitiivisijainen e-subjekti *opettajia*, joka on verbin jäljessä (ks. VISK §893). Ohella tilassa olemista osoitetaan intransitiivisella eksistentiaaliver- billä *kuulua* (ks. VISK §459). Kuvailin aiemmin esimerkin 16 kohdalla, kuinka opetta- jan työt ulottuvat ajoittain myös vapaa-ajan puolelle. Siinä missä esimerkin 16 koh- dalla oli kyse opettajista riippumattomista syistä oppilaiden ollessa toimijoina, tässä tapauksessa opettajat itse valitsevat keskenään puhua myös vapaa-ajan puolella työ- asioista. Tämän tyyppistä työasioiden purkamista vapaa-ajalla voidaan kuitenkin pi- tää jopa tyyppillisenä työyhteisöissä ja erityisesti salassapitovelvollisilla aloilla, joilla kotona ei yksinkertaisesti saa kertoa kaikesta työaikana tapahtuneesta vapaasti.

Olla-verbillä voidaan osoittaa olemisen ja sijaitsemisen lisäksi myös omistajuutta, jolloin on kyse omistus- tai possessiivilauseesta (Shore 2020: 344). Omistuslause on eksistentiaalilauseen alatyyppejä, joskin se eroaa tilassa olemista osoittavasta eksisten- tiaalilauseesta selkeästi siten, että omistuslauseen omistaja on tyyppillisesti elollinen ja sen vuoksi subjektimaisempi (ks. VISK §895).

23) Sitten on kuntia, joissa edes *kaikilla opettajilla ei ole esimerkiksi kannettavaa lai- tetta*. (HS1)

24) Välikedon mukaan alku etäopetuksessa oli hankalaa, kun *jokaisella opettajalla oli omat ohjeet oppilaille etäopetukseen*. (YLE2)

Esimerkissä 23 on kielteinen lause, jossa kuvataan kuntien välisiä eroja koulujen va- rustelussa ja kerrotaan kuinka *kaikilla opettajilla ei ole kannettavaa laitetta* eli tietokonetta

tai tablettia käytössään. Eksistentiaalilauseille tyypillisesti kielteisessä lauseessa verbin jälkeinen omistettava asia on partitiivissa: *kannettavaa laitetta* (ks. VISK §895). Esimerkissä 24 taas kuvaillaan etäopetuksen alkuvaiheen hankaluutta, kun *jokaisella opettajalla oli omat ohjeet*, jossa *omat ohjeet* ovat samaan tapaan partitiivisijassa. Molemmat omistajuuslauseet kuvaavat siis omistamisen lisäksi myös välillisesti opettajien alueellisesti vaihtelevia työolosuhteita.

Opettajat olijoina -representaatioon sisältyy monipuolisesti erilaisia suhdelauseita, eikä opettajien toimijuus näyntyä niissä yksinomaan aktiivisena tai passiivisena verrattuna kahteen aiempaan representaatiotaan. Toimijuudeltaan monipuolista representaatiota ovat luomassa kirjoittajien ohella niin opettajat itse kuin muutkin haastateltavat. Äänensä tuo kuuluviin esimerkissä 19 Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja Liisa Pohjolainen, minkä lisäksi esimerkissä 24 puhuu puolestaan opettaja Jaana Väliketo. Esimerkeissä 17 ja 18 taas määritellään Kaisa Wallinheimo entiseksi opettajaksi ja Jari Hartikaisen vaimo puolisonsa tapaan opettajaksi, jolloin opettaja ilmeneekin toimijan sijaan luokkana.

4.1.4 Opettajat kokijoina

Aineistossa esiintyy myös prosessityypeiltään mentaalaisia lauseita eli lauseita, joissa opettajat ilmenevät päänsisäisten ajatuksien, tunteiden ja aistikokemusten kokijoina. Kokijoina opettajat ovat toimijoiden tapaan subjektin roolissa, mutta lauseen predikaattiverbi viittaaakin konkreettisen toiminnan sijaan nimenomaan päänsisäisiin ja tunnelatautuneisiin kokemuksiin.

Opettajat kokevat niin negatiivissävytteisiä kuin positiivisiakin tunteita. Negatiiviset kokemukset vaikuttavat liittyvän opettajista riippumattomiin asioihin eli asioihin, joihin opettajat eivät voi itse vaikuttaa. Lisäksi negatiiviset kokemukset liittyvät suoraan tai välillisesti koronapandemian aiheuttamiin muutoksiin koulussa ja opetuksen järjestämisessä.

25) HS:n haastatteleva *ensimmäisen luokan opettaja pelkää* riskiryhmään kuuluvan oman lapsensa puolesta. (HS5)

26) *Erityisloukanopettaja Jussi Silvius ei yllättynyt*, että toukokuun viimeisiksi viikoiksi palataan pulpetin ääreen. (YLE5)

27) Myös *opettaja on kaivannut* tavallisesta arjesta sitä, että työpäivä alkaa ja päättyy. (YLE5)

Esimerkissä 25 opettaja *pelkää* altistavansa riskiryhmään kuuluvan lapsensa koronavirukselle, koska hänet on määrätty antamaan lähiopetusta koululle, mistä hän voi itse saada tartunnan ja tuoda sen mukanaan kotiin. Esimerkissä 26 opettajaa *huolestuttaa*, kuinka etäopetuksessa olevat oppilaat osallistuvat koulun käyntiin. Esimerkissä 26 opettaja *ei yllättynyt*, että etäopetusta ei jatkettu koko kevättä. Syynä lienee

uutistekstissä mainittu *lähikaipuu* (YLE5) eli kontaktin tarve niin opettajilla kuin oppilaillakin. Ja esimerkiksi 27 taas ilmenee, kuinka *opettaja on kaivannut* etäopetuksen keskellä sitä, että työpäivällä on selkeä alku ja loppu, jolloin läsnä on jo aiemmin mainittu töiden venyminen työajalta vapaa-ajan puolelle.

Toisaalta aineistossa on myös positiivisia ja jopa toiveikkaita kokemuksia ilmaisevia lauseita negatiivisten kokemusten vastapainoksi. Tekstien positiiviset ilmaukset kuvaavat, kuinka opettajat ovat säilyttäneet positiivisen suhtautumisen työhönsä myös koronapandemian keskellä ja ovat valmiita tekemään kompromisseja ja jopa asettamaan oppilaat ja näiden oppimisen itsensä ja oman jaksamisen edelle.

28) ”*Opettajat itse kyllä haluavat joustaa* mahdollisuuksien mukaan, mutta koulun ohjeiden isojen kokousten pidosta ei saisi olla ristiriidassa maan hallituksen ohjeiden kanssa”, Nurminen sanoo. (HS4)

29) *Yläkoulun opettajat toivovat*, että apua kysyttäisiin heiltä silloin, kun oppilaalla on kyseistä ainetta lukujärjestyksessä. (YLE3)

30) Toisaalta *opettajista tuntuu hyvältä*, että tehtävä tuli tehtyä. (YLE4)

Esimerkissä 28 opettajat *haluavat joustaa* ja tehdä myönnytyksiä omassa työssään koronapandemian keskellä, jotta kouluarki sujuisi poikkeustilanteessakin. Esimerkissä 29 *opettajat toivovat*, että heidän omaa oppiainettaan koskien heiltä suoraan pyydetäisiin apua silloin, kun ainetta on lukujärjestyksessä eikä kaikkina mahdollisina vuorokauden aikoina. Esimerkissä 30 opettajat ilmaisevat, kuinka heistä *tuntuu hyvältä*, että oppilaat saavat tehtävät tehtyä, vaikka ne palautettaisiinkin keskellä yötä. Yö ei ole edelleenkään mielekkäin aika tehtävien palauttamiselle, mutta oppilaiden oppiminen menee opettajien mieltymysten edelle.

Shoren (2020: 351) mukaan kokijuutta voidaan osoittaa myös mentaalisen ja materiaalisen prosessityypin rajamailla sijaitsevalla kokijalauseella. Kokijalauseen alussa on tyypillisesti partitiivisijainen objekti, jota seuraa tunnekausatiiviverbi (Shore 2020: 351). Kokijalauseetta nimitetäänkin myös tunnekausatiivilauseeksi (ks. VISK §905). Kokijalauseessa kokija asettuu poikkeuksellisesti objektin rooliin ja ärsyke näyttäytyy kokijan sijaan subjektina (ks. VISK §905). Kokijalauseessa tunneverbillä ilmaistaan ärsykkeen aiheuttamaa vaikutusta suhteessa kokijaan (ks. VISK §467).

31) *Opettajaa huolestuttaa*, nousevatko oppilaat aamuisin koneen ääreen. (YLE1)

Esimerkissä 31 on yllä kuvatuksi mukainen kokijalause, jossa *opettajaa* on partitiivisijainen objekti. Tunnekausatiiviverbi *huolestuttaa* aiheuttaa opettajassa huolen tunteen, jonka ärsykkeenä tai alkulähteenä toimivat oppilaat ja se nousevatko he aamuisin koneen ääreen osallistumaan opettajan järjestämään etäopetukseen.

Mentaalisten ja kokijalauseiden lisäksi myös relationaaliset olotilalauseet asettavat opettajat kokijan rooliin. Olotilalauseet ovat merkitykseltään hyvin lähellä

mentaalaisia lauseita ja raja näiden välillä onkin ajoittain häilyvä, joskin olotilalause voi saada määritteen, kuten *hyvin huolissaan* (Shore 2020: 336). Olotilalauseissa on suhdelauseille tyypillisesti *olla*-verbi, jolla osoitetaan opettajan olevan jossakin olotilassa.

32) *”Opettajat ovat olleet kovasti huolissaan omasta terveydestään”*, sanoo työmarkkina-asiamies Laura Nurminen OAJ:sta. (HS4)

33) *Opettajilla on erityisen suuri huoli oppilaista, joilla on ollut koulussa ongelmia jo aiemmin.* (YLE3)

34) *Opettaja Jari Hartikainen on hallituksen päätöksestä mielissään.* (YLE5)

35) *”Opettajista suuri osa on kyllä ollut ymmällään, että pitääkin vielä olla koululla. --”*, Rantakare sanoo. (HS4)

Esimerkeissä 32 ja 33 *opettajat ovat huolissaan* ja *opettajilla on huoli*. Ensimmäisessä opettajien huolestuneisuus kohdistuu opettajiin itseensä, kun taas jälkimmäisessä esimerkiksi huolen kohteena ovat oppilaat, jotka eivät etäopetuksessa välttämättä saa tarvittavaa apua ja huolenpitoa. Esimerkissä 34 *opettaja on mielissään* hallituksen päätöksestä palata lähiopetukseen keväällä 2020. Esimerkissä 35 enemmistö opettajista *on ollut ymmällään* eli ihmeissään, että heidän on pitänyt olla fyysisesti kouluilla opettamassa. Opettajien monituiset tunneilmaukset kuvaavat koronapandemian vaikuttaneen opettajien elämään ja työhön voimakkaasti, aiheuttaen tunnereaktiota ja erilaisia olo-tiloja laidasta laitaan.

Opettajien kokemuksista kertomassa ja niiden kautta opettajien kokijuutta rakentamassa ovat tietysti opettajat itse. *Opettajat toimijoina* -representaation tapaan tässäkin representaatioissa korostuvat uutistekstit, joissa tekstien kirjoittavat ovat haastatelleet opettajia heidän kokemuksistaan. Kaikissa tämän alaluvun esimerkeissä (esimerkit 25-35) opettajat joko kertovat itse kokemuksistaan tai tekstin kirjoittajat ilmaisevat opettajan tai opettajien kokeneen jotakin. Lisäksi opettajien kokemuksia jakamassa ja samalla näiden puolia pitämässä ovat esimerkeissä 28 ja 32 OAJ:n työmarkkina-asiamies Laura Nurminen sekä esimerkissä 35 Nurmijärven koulujen pääluottamusmies Jouni Rantakare.

4.1.5 Taka-alalle jäävät opettajat

Opettajat mainitaan aineistossa myös muuten kuin subjektin ja objektin rooleissa. Tällöin opettajiin viitataan jollakin tavoin oheisina eli lauseen tasolla lauseeseen jotain lisämerkitystä tai arvoa tuovina lausekkeina, kuten relatiivilauseina.

36) *”Tilanne on uusi ja valtava haaste myös opetushenkilöstölle.”* (HS1)

37) *Helsingin kaupungin lukioiden opettajille etäopetus on tuttua jo ennalta, koska digiopettamista on harjoiteltu useampi vuosi.* (HS3)

Esimerkissä 36 on luokitteleva relatiivilause, jossa poikkeustilan aiheuttama tilanne luokitellaan valtavaksi haasteeksi. Tilanteen kuitenkin kuvataan lisäksi olevan haaste nimenomaan opettajille, viittaamalla opetushenkilöstöön allatiivisijaisella lausekkeella *opetushenkilöstölle*. Sama toistuu esimerkissä 37, jossa opettajiin viitataan allatiivisijaisella lausekkeella *lukioiden opettajille*. Joskin tässä esimerkissä opettajille etäopetuksen kerrotaan olevan entuudestaan tuttua, eikä täysin uutta ja haastavaa kuten aiemmassa esimerkissä. Lisäksi opettajia käytetään osana nimiä ja nimeämistä, kuten mainittaessa OAJ eli Opetusalan ammattijärjestö sekä *Facebookin Kieltenopettajat-ryhmä* (HS2).

Edelleen opettajiin viitataan oheisina genetiivisijaa hyödyntäen. Genetiivisijalla voidaan ilmaista omistajuutta eli possessiivista merkitystä ja genetiiviä esiintyykin useimmiten juuri substantiivin etumääritteenä ilmaisessa kuuluvuussuhdetta (ks. VISK §1232).

38) *Aineenopettaja Katja Niemisen Whatsapp-viestisovellus* laulaa, sillä englannintunti on juuri alkanut. (HS2)

39) Talkoohenki ja yhteistyö on lisääntynyt *opettajien kesken*. (HS2)

40) Hän pyrkii siihen, että lapsella olisi joka päivä " treffit " *luokan ja opettajan kanssa*. (HS2)

Esimerkin 38 intransitiivisessa materiaalilauseessa WhatsApp-viestisovellus elollistetaan laulavaksi toimijaksi, kun taas aineenopettaja Katja Nieminen mainitaan soveluksen omistajana ja etumääritteenä genetiivisijan avulla; *Niemisen*. Opettaja on lauseen merkityksen kannalta olennainen, vaikkei kuulu lauseen verbin välttämättömiin täydennyksiin, sillä viestejä ei saapuisi sovellukseen, ellei niitä olisi lähetetty kyseiselle opettajalle. Esimerkissä 39 taas ilmaistaan talkoohengen ja yhteistyön lisääntyneen opettajien keskuudessa viittaamalla opettajiin relatiivilauseen lopussa olevalla genetiivisijaisella adpositiolausekkeella *opettajien kesken* (ks. VISK § 694). Esimerkissä 40 opettaja mainitaan yhdessä luokan kanssa, jolloin *luokan ja opettajan kanssa* toimivat genetiivisijaisina adverbiaalitäydennyksinä *treffeille* (ks. VISK § 959).

Uutistekstin HS1 otsikossa *Hallitus sulkee koulut ja oppilaitokset – 'Uusi ja valtava haaste opetushenkilöstölle' sanoo OAJ* kirjoitetaan opetushenkilöstöstä ja koulusta, mutta itse artikkelissa opettajat mainitaan vain kerran. Koulutuksen järjestäminen ja opettajuus ovat aiheina läsnä tekstissä, mutta opettajista kirjoittamisen sijaan tekstissä käytetään toistuvasti passiivia asian ilmaisemiseen, kuten esimerkeissä 41 ja 42.

41) Toisin kuin lukio-opetus oppivelvollisuusikäisten *perusopetus järjestetään* Suomessa lain mukaan lähiopetuksena. (HS1)

42) Myös *digitaalisia oppimisympäristöjä on voitu* koulussa *hyödyntää* esimerkiksi siten, että tehdään tehtäviä sähköisissä järjestelmissä. (HS1)

Esimerkissä 41 *perusopetus järjestetään lähiopetuksena*, mutta lauseesta ei ilmene kuka toimija opetuksen järjestää tai käytännössä opettaa. Esimerkissä 42 taas *oppimisympäristöjä on voitu hyödyntää*, mutta jälleen lauseesta ei ilmene kenen toimesta oppimisympäristöjä on voitu hyödyntää tai kuka on mahdollistanut oppimateriaalin käyttämisen. Tämä on tutkimukseni näkökulman kannalta olennaista tietoa, vaikka opettajista ei suoraan kirjoitetaakaan tekstissä, sillä toimimalla tällä tavoin opettajat etäännytetään koulusta sekä opetuksesta ja sen järjestämisen vastuusta.

Taka-alalle jäävät opettajat -representaatioissa ilmenee muita representaatioita vähemmän haastateltavien suoria tai epäsuoria ilmauksia aiheesta. Ainoastaan esimerkki 36 on suora lainaus OAJ:n Olli Luukkaiselta, mutta siinä ei etäännytetäkään opettajia vaan viitataan näihin oheisina haasteen laajuuden määrittämisen jälkeen. Vaikuttaakin siltä, että haastateltavien sijaan nimenomaan uutistekstien kirjoittajat etäännyttävät opettajia opetuksen järjestämisestä yllämainituin keinoin. Taka-alalle jäävien opettajien representaatiota ilmenee erityisesti Helsingin Sanomien uutisteksteissä, jotka ovat kaikki eri kirjoittajien kynistä peräisin, mutta yhteinen julkaisualusta voi osaltaan selittää yhtenäistä etäännyttämisen linjaa.

4.2 Representaatioista diskursseihin

Etenen seuraavaksi tarkemmin rajatuista representaatioista kohti laajempia ja yhteisesti jaettuja diskursseja. Uutisteksteistä nousee neljä eri diskurssia, joista käsin opettajia ja opettajuutta käsitellään. Nämä neljä diskurssia ovat *politiikkadiskurssi*, *pandemiadiskurssi*, *ammattidiskurssi* ja *huolidiskurssi*. Diskurssien sisällä opettajista kirjoitetaan monin eri tavoin ja eriävistä näkökulmista käsin. Toisaalta diskurssit eivät sijaitse tyhjiössä, vaan ne ovat myös osin päällekkäisiä ja siten suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi *ammattidiskurssin* piirteitä on osaltaan myös *politiikkadiskurssissa*, koska se mitä opettajuus ja koulu ovat tai millaista niiden tulisi olla, on koko kansaa puhuttava aihe, josta politiikassa päätetään esimerkiksi opetusministerin toimesta. *Pandemia- ja politiikkadiskurssia* on vastaavasti ajoittain hankala erottaa toisistaan, koska koronavirus-taudin leviämisen ehkäisemiseksi on tarvittu poliittista päätöksentekoa ja jopa poikkeustilaa. Tarkastelen diskursseja kuitenkin lähtökohtaisesti omina kokonaisuuksinaan, vaikka ajoittain niiden piirteet ovatkin päällekkäisiä. Aineistoesimerkit on tässäkin luvussa sisennetty ja numeroitu, minkä lisäksi olen merkinnyt kurssiivilla diskurssiin kuuluvia leksikaalisia valintoja esimerkeissä. Perustelen diskurssien rajaimista ja nimeämistä tarkemmin seuraavissa diskurssikohtaisissa alaluvuissa 4.2.1–4.2.4.

4.2.1 Poliittikkadiskurssi

Poliittikkadiskurssilla viitataan diskurssiin, jonka sisällä opettajista ja heidän toiminnastaan kirjoitetaan politiikan ja poliittisen päättämisen lähtökohdista käsin. Poliitikasta ja poliittisesti relevanteista aiheista uutisoidaan jatkuvasti eri medioissa myös koronapandemian ulkopuolella. Poliittikkadiskurssin piiriin lukeutuu perinteisesti esimerkiksi kuntavaalien alla ehdokkaista uutisointi. Tätä tutkimusta varten olen rajannut diskurssin kuitenkin keskittymään erityisesti opettajista ja opetuksesta uutisointiin koronapandemian aikana ja pyrin kuvaamaan, kuinka opettajista uutisoidaan poliittikkadiskurssista käsin.

Poliittiset päätökset ovat koronapandemian aikana olleet laajan uutisoinnin kohteena ja erityisesti opetuksen järjestämiseen poikkeustilan ja etätyöskentelykehotuksen aikana liittyy poikkeuksellisen paljon tiedotusta eri medioissa. Uutisoinnin kasvanut määrä korostui aineiston julkaisuajankohtana eli keväällä 2020, kun poikkeustilasta ja sen käytännön järjestelyistä järjestettiin Suomen valtion ja Yleisradion toimesta lukuisia tiedotustilaisuuksia, joiden sisällöstä uutisoitiin laajasti myös muissa medioissa. Syinä laajaan palstatilaan mediassa vaikuttivat osaltaan koronapandemian ilmiömäinen luonne ja poikkeuksellisuus Suomessa, minkä lisäksi päätöksiä tehtiin erityisen lyhyellä varoitusajalla koronavirustilanteen nopean etenemisen vuoksi ja päätöksistä pyrittiin tiedottamaan mahdollisimman laajasti niin valtion kuin yksityisomisteistenkin medioiden osalta.

Poliittikkadiskurssia leimaa erityisesti poliittisen sanaston käyttäminen ja poliittisia päätöksiä tuottavien päättäjien tai päätöselinten nimeäminen. Poliittiseen päättämiseen liittyvää sanastoa kuvaavat esimerkiksi sanavalinnat kuten *linjaus* (HS4), *päätös* (HS5) ja *määräys* (HS5, YLE1). Lisäksi *määrääminen* verbinä ilmenee aineistossa yhteensä seitsemän kertaa uutisteksteissä HS4 ja HS5. Uutisteksteissä myös nimetään erilaisia opetukseen vaikuttavia päätöksentekijöitä, jotka toimivat lauseissa subjekteina eli toimijoina. Tällaisia poliittisia päätöksentekijöitä teksteissä ovat esimerkiksi *kunta* ja *kunnat* (HS1, HS4 ja HS5), *kuntatyöntekijät* ja *-työnantajat* (HS4), *kaupungit* (HS3, HS4 ja YLE1) sekä *hallitus* (HS1) ja *opetusministeri* (HS4 ja HS5). Opettajat eivät ammattiryhmänä esiinny päätöksentekijöiden joukossa.

Sen sijaan poliittikkadiskurssissa opettajat ovat toiminnan kohteina (vrt. luku 4.1.2. Opettajat toiminnan kohteina); opettajat esiintyvät ammattiryhmänä, jonka päivittäiseen toimintaan yllämainittujen valtion, kuntien ja koulujen tekemät päätöksen vaikuttavat.

- 1) Näin julisti maan hallitus jo maanantaina, mutta siitä huolimatta *osassa kuntia opettajat on yhä määrätty* poikkeusoloissakin tekemään työtään koulutiloissa, joissa saattaa olla jopa satoja henkilöitä yhtä aikaa. (HS4)
- 2) Nurminen uskookin, että ensi viikolla *valtaosa kunnista ja kouluista myös käytännössä siirtää* opettajansakin etätöihin, joita voi tehdä kotoa käsin. (HS4)

- 3) Joissain *kunnissa on nyt komennettu* sittenkin koululle kaikki erityisopetuksen ja 1-3.-luokkalaisten opettajat, vaikka heistä osa todennäköisesti opettaakin myöhemmin vain etänä. (HS5)

Esimerkistä 1 ilmenee, kuinka osassa kuntia opettajia *on määrätty* tekemään työtään koulutiloissa, vaikka etätyöskentelysuositus on siinä vaiheessa ollut jo voimassa. Esimerkissä 2 on kyseessä arvelu tulevasta, mutta siitäkin ilmenee kuntien ja koulujen asema vallan käyttäjä suhteessa opettajiin, joita *siirretään* kouluilta koteihin etätöihin. Esimerkissä 3 taas osa opettajista *on komennettu* kotoa takaisin kouluihin paikan päälle tekemään opetustyötä erityisopetuksen ja alaluokkien oppilaiden parissa. Esimerkeistä ilmenee kuinka eri tavoin eri kunnat ovat toteuttaneet etätyöskentelysuositusta ja kuinka päätökset eivät aina ole olleet pitkäkestoisia, vaan opettajien voidaan jopa nähdä pomputeltavan koulun ja kodin väliä.

- 4) *Hallitus sulkee koulut ja oppilaitokset* – 'Uusi ja valtava haaste opetushenkilöstölle' sanoo OAJ. (HS1)

Esimerkki 4 havainnollistaa kuinka opettajien lisäksi myös kouluun instituutiona kohdistuu toimia hallituksen *sulkiessa* koulut ja oppilaitokset. Kouluun kohdistuvat päätökset vaikuttavat lähtökohtaisesti suoraan myös opettajiin. Sen lisäksi, että opettajat ilmenevät teksteissä lähinnä päätösten kohteina ja vaikutuksen alaisina, opettajia myös aktiivisesti etäännytetään omaan työhönsä liittyvästä päätöksen teosta tai työn järjestämisestä jättämällä opettajat mainitsematta opetustyön järjestämisestä puhuttaessa, kuten uutistekstissä HS1.

Politiikkadiskurssia puoltaa myös osaltaan se, että kirjoittajien lisäksi uutisteksteissä kuullaan politiikan kentän henkilöitä ja alan asiantuntijoita tai hyödynnetään heidän aiemmin mediassa antamia lausuntoja.

- 5) *Opetusministeri Li Andersson (vas) linjasi* tiedotustilaisuudessa keskiviikkona, että opettajien työskentelytilan määrääminen on kuntien ja koulutuksen järjestäjien harkintavallassa. (HS5)

Esimerkissä 5 uutistekstin kirjoittaja käyttää opetusministeri Li Andersonin tiedotustilaisuudessa antamaa lausuntoa perusteluna sille, että kunnilla ja kouluilla koulutuksen järjestäjinä on valta päättää opettajien työskentelyn sijainnista. Tämä osoittaa, että teksteissä halutaan tuoda erityisesti politiikan alan asiantuntijoiden näkemystä ilmi. Vertaamalla Helsingin Sanomien ja Ylen verkkojulkaisuja keskenään, voidaan perustellusti väittää politiikkadiskurssin vaikuttaneen Helsingin Sanomien uutistekstien taustalla Ylen uutistekstejä voimakkaammin, sillä nimenomaan Helsingin Sanomien teksteissä käytetään enemmän poliittisesti latautunutta sanastoa sekä annetaan sananvaltaa politiikan alan vaikuttajille.

4.2.2 Pandemiadiskurssi

Nimitän *pandemiadiskurssiksi* diskurssia, johon liittyvät olennaisesti koronaviruksen ja sen aiheuttaman pandemian vaikutukset opettajien elämässä ja arjessa. Vaikutuksilla tarkoitan muita koronaviruksesta johtuvia seurauksia kuin virustartunnan henkilökohtaista sairastamista, kuten tartunnan saamisesta aiheutuvaa pelkoa tai poikkeustilan julistamista ja sen myötä etätyöskentelyyn siirtymistä. Käytännössä opettajien kohdalla vaikutukset ilmenevät erityisesti etäopetuksesta ja sen järjestämisestä kirjoitettaessa.

Olen valinnut viitata diskurssiin nimenomaan pandemiadiskurssin nimellä, vaikka käytännössä on kyse laajemman terveysdiskurssin alaisesta diskurssista. Pandemiadiskurssin piirteitä nimittäin on ilmennyt mediassa esimerkiksi kausi-influenssoista uutisoimisen yhteydessä myös ennen vuoden 2020 koronaviruksen aiheuttamaa pandemiaa. Laajemman terveysdiskurssin voidaan katsoa pitävän sisällään erilaisia terveydestä ja sen ylläpitämisestä tai kansanterveydestä kertovia uutistekstejä ja artikkeleita, kuten seuraavasti otsikoitu Iltalehden artikkeli *Huijaa makuaistiasi ja laske verenpainetta – 8 kemiaan perustuva keinoa* (Salonen 2022). Poikkeustila ja valtakunnallisella tasolla etätyöskentelyyn siirtyminen kuitenkin luovat ainutlaatuiset puitteet nimenomaan pandemiadiskurssille, verrattuna laajempaan terveysdiskurssiin. Pandemiadiskurssi eroaa terveysdiskurssista myös koronavirustartunnan negatiivisten vaikutusten korostuneen roolin kannalta, sillä muista sairauksista uutisoidaan yleensä *terveys*-näkökulmasta käsin ja kyseiset uutistekstit löytyvät useimmiten nimenomaan *Terveys*- eikä *Sairaus*-aiheotsikon alta.

Pandemiadiskurssiin liittyy olennaisesti koronavirukseen sekä sen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin kytkeytyvän sanaston käyttö. Koronavirukseen ja sen sairastamiseen viitataan toistuvasti erilaisilla lääketieteen kenttään liittyvillä leksikaalisilla valinnoilla.

- 6) "Huoli on suuri työasioistakin, mutta erityisesti siksi, että itselläni on *riskiryhmään kuuluva* kaksivuotias lapsi. Hän *ei oireile* nyt, mutta hänellä on *vaikea astma* ja hän on *sairastanut keuhkokuumeen* aiemmin", kertoo HS:n haastattelema ensimmäisen luokan opettaja. (HS5)
- 7) Opettaja pitää myös *tartuntariskiä* oppilailleen oleellisena. (HS5)

Esimerkissä 6 opettaja kertoo työn kautta huolesta, joka kohdistuu hänen *riskiryhmään kuuluvaan* lapseensa ja perustelee huoltaan lapsen terveydentilalla käyttäen lääketieteellistä ilmausta *oireilla* ja sairauksien nimiä *vaikea astma* ja *keuhkokuume*. Esimerkissä 6 esiintyy lääketieteen termi *riskiryhmä*, jolla viitataan ihmisryhmään, johon kuuluvilla on terveydellisistä syistä suurentunut riski sairastua koronavirustautiin. *Riskiryhmä* mainitaan aineistossa neljä kertaa uutisteksteissä HS4 ja HS5. Lisäksi esimerkin 7

tapaan aineistossa mainitaan *tartuntariski* uhkana ja huolenaiheena kahdesti teksteissä HS5 ja YLE5.

Koronaviruksen ja pandemian vaikutuksia maailmassa kuvaavat myös työelämään ja etätyöskentelyyn kytkeytyvät sanavalinnat.

- 8) Kiiliäinen uskoo *etätyön* myös lisäävän opettajien työmäärää. (YLE1)
- 9) *Yläkoululaisten etäkoulu* ei kaikkialla ole käynnistynyt opettajien toivomalla tavalla. (YLE3)

Esimerkissä 8 opettaja Kiiliäinen uskoo *etätyön* ja sen järjestämisen lisäävän opettajien työmäärää. Ilmaisua *etätyö* käytetään esimerkin lisäksi kolmessa muussa uutistekstissä (HS4, YLE3 ja YLE4). Esimerkissä 9 sen sijaan ilmaistaan, että *etäkoulu* ei ole käynnistynyt opettajien toivomalla tavalla, viitaten siihen, etteivät oppilaat ole osallistuneet etäopetukseen odotetun ahkerasti tai pyrkineet tekemään koulutehtäviä koulupäivän aikana. Ilmausta *etäkoulu* käytetään lisäksi uutistekstissä YLE4. *Etä*-alkuisista sanoista erityisesti *etäopetus* tai *etäopiskelu* mainitaan opettajista puhuttaessa toistuvasti kaikissa aineiston uutisteksteissä, yhteensä jopa 20 kertaa. Lisäksi aineistossa käytetään muita *etä*-alkuisia sanoja, kuten *etätyömääräys* (YLE1), *etätyöpäivä* (YLE3) ja *etätyöskentely* (YLE4).

Ainoastaan uutistekstissä HS1 ei mainita lainkaan etäopetusta saatikka -opiskelua, mikä ei toisaalta ole yllättävää, koska samassa tekstissä myös aktiivisesti vältetään opettajien mainitsemista ja etäännytetään opettajia opetuksen järjestämisestä (vrt. luku 4.1.5. Taka-alalle jäivät opettajat). Muutoin pandemiadiskurssin sisällä ilmenee monipuolisesti opettajien toimijuutta. Opettajat sekä itse puhuvat etätyöskentelystä ja sen järjestämisestä (vrt. luku 4.1.1 Opettajat toimijoina) että ilmaisevat huolta liittyen riskiryhmiin ja tartuntariskiin (vrt. luku 4.1.4 Opettajat kokijoina). Lisäksi opettajia on määrätty etätyöskentelyyn korkeamman tahon puolesta (vrt. luku 4.1.2. Opettajat toiminnan kohteina). Myös opettajien fyysiseen sijaintiin kiinnitetään pandemiadiskurssin sisällä poikkeuksellisen paljon huomiota (vrt. luku 4.1.3 Opettajat olijoina), mikä näkyy myös *etä*-alkuisten sanojen määrässä.

Leksikaalisia valintoja arvioitaessa on olennaista kiinnittää huomiota siihen, ettei uutisteksteissä opettajista kirjoitettaessa tai opettajien puhuessa ilmene lainkaan koronavirukseen suoraan viittaavia sanoja, kuten *korona(-)*, *tauti*, *virus* tai *pandemia*. Tämä osaltaan osoittaa, kuinka koronavirus itsessään ei välttämättä vaikuta suoraan opettajiin, mutta sen aiheuttaman pandemian laajojen yhteiskunnallisten seurausten vuoksi korona on kuitenkin välillisesti vahvasti läsnä myös opettajien arjessa.

4.2.3 Ammattidiskurssi

Ammattidiskurssiksi nimeämäni diskurssi pitää sisällään kuvausta opettajista ja opettajuudesta eli siitä millaista on olla opettaja. Kuvausta opettajuudesta ilmaisevat niin uutistekstien kirjoittajat kuin lukuisat haastateltavat, joihin lukeutuu sekä itse opettajia että muita, kuten kuntien yhteyshenkilöitä, ammattijärjestöjen edustajia sekä kansanedustajia. Opettajien kertoessa itse opettajana olemisesta, ammattidiskurssi kuvaa lisäksi myös jonkinlaista opettajan ammatti-identiteettiä ja samalla opettajuuden kutsumusammattimaisia piirteitä. Kutsumukseksi voidaan nimittää halua suorittaa itselle merkitykselliseksi koettua tehtävää, joka osaltaan tukee ammatin harjoittajan omaa identiteettiä ja työn merkitystä, tämän kokiessa ammatin itselleen kutsumusammattiksi (Puhakka 2022). *Kutsumus*-terminä liitetään usein palveluammatteihin, kuten lääkäreihin, hoitajiin ja opettajiin.

Ammattidiskurssi jakautuukin kahtia opettajien itsensä näkemyksiin opettajuudesta ja muiden kuin opettajien näkemyksiin opettajuudesta.

10) Kaisa Wallinheimo on itsekin entiseltä *ammatiltaan opettaja* ja ei halua lähteä *ammattilaisia* neuvomaan. (YLE3)

11) "Tilanne on uusi ja valtava haaste myös *opetushenkilöstölle*." (HS1)

Muut, kuin opettajat itse, viittaavat opettajiin osana ammattidiskurssia *ammattilaisina* kuten esimerkissä 10 sekä osana *opetushenkilöstöä* kuten esimerkissä 11. Lisäksi opettajien annetaan ymmärtää olevan osa Opetusalan ammattijärjestöä, jonka edustaja voi täten puhua opettajien puolesta, sillä kahdessa uutistekstissä (HS4 ja YLE4) on haastateltu OAJ:n puheenjohtajaa Olli Luukkaista. OAJ itsessään mainitaan aineistossa 13 kertaa viidessä eri uutistekstissä (HS1, HS4, HS5, YLE3 ja YLE4). Myös opettajien itsensä keskuudessa opettajat kokevat olevansa osaa laajempaa opettajien yhteisöä, tai ainakin koronapandemian mukanaan tuomat haasteet ovat ajaneet opettajia yhteen, sillä "*opettajien keskuudessa vallitsee vahva tunnelma siitä, että kyseessä on 'yhteiset talkoot'*" (HS2).

Lisäksi opettajia luokitellaan ja nimetään eri tavoin näiden erikoistumisen tai työnkuvan mukaan.

12) Kaisa Wallinheimo on *aikaisemmalta ammatiltaan liikunnopettaja* ja on auttanut poikaansa etäkoulussa muun muassa liikunnassa. (YLE3)

13) *Luokanopettaja Maija Niinimäki* palautuu töistä ulkoilemalla. (YLE4)

14) Kaarinalainen *erityisopettaja Jussi Silvius* sanoo, ettei se huolestuta häntä, mutta hygieniaan on kiinnitettävä aivan uudella tavalla huomiota. (YLE5)

Esimerkissä 12 on kyse entisestä opettajasta, mutta tämän ammatti mainitaan etäopetuksessa etuna. Esimerkkien 13 ja 14 tapauksissa uutistekstejä varten on haastateltu

eri alojen opettajia, jotka esitellään näiden ammattinimikkeiden kautta. Huomionarvoista on kuitenkin se, ettei ammattinimikkeitä mainita ainoastaan ensimmäisen kerran haastateltavat esiteltäessä, vaan heihin viitataan teksteissä toistuvasti ammattinimikkeillä korostaen näiden opettajuutta ja siihen liittyvää kokemusasiantuntijuutta. Tämä osaltaan erittelee opettajia keskenään, mutta kuitenkin saman sateenvarjon eli opettajuuden alle. Sana *opettaja* ilmenee aineistossa yhteensä jopa 123 kertaa perusmuodossa, puhumatta kaikista sen taivutusmuodoista.

On mielenkiintoista, ettei aineistossa mainita *opettamista* verbinä kuin kaksi kertaa uutisteksteissä ja niissäkin opettajien kerrotaan *opettavan etänä* (HS5) ja *seitsemättä luokkaa* (YLE3). Opettaminen ei siis aineiston tekstien valossa näyttäyty konkreettisenä tekemisenä tai etäopetuksen myötä oleellisena. Opetuksesta kuitenkin puhutaan toistuvasti, mutta ei nimenomaan opettamisesta tekemisenä. Tällä tavoin välitetään kuvaa siitä, että opetus vain jotenkin maagisesti tapahtuu, eikä opettaja aktiivisesti toimi opettamalla oppilaita. Vaikka etäopetuksen järjestämisen ilmaistaan olleen ja olevan haastavaa, opettamista etäyhteyksien kautta ei mainita oleellisena lainkaan. Toisaalta etäopetus on saanut osakseen paljon kritiikkiä ja niin kodit kuin oppilaat ovat kokeneet vastuun opetuksesta siirtyneen osittain heille, kuten eräs vanhempi ilmaisee: *"Pitää kaivaa itsestään se sisäinen opettaja"* (YLE2).

Ammattidiskurssiin liittyy mielestäni oleellisesti opettajien itsensä kuuleminen ja opettajien omat näkemykset siitä millaista on olla opettaja tai millaisia arvoja opettajalla tulisi olla. Uutistekstien kirjottajat vaikuttavat olevan samaa mieltä, koska erityisesti Ylen uutisteksteissä on haastattelutekstien piirteitä ja useassa tekstissä on haastateltu opettajia. Opettajat on myös päästetty itse ääneen monissa uutisteksteistä, mitä kuvastavat uutistekstien lukuisat kommunikaatiolauseet (vrt. luku 4.1.1. Opettajat toimijoina). Lisäksi tätä havainnollistaa hyvin erään uutistekstin opettajan sanat: *"Opettajana elän ja hengitän oppilaista"* (YLE5). Lainauksesta ilmenee, kuinka opettajuus todella on tälle opettajalle kutsumusammatti, jossa opettaja sekä välittää että saa motivaatiota työhönsä oppilaistaan.

4.2.4 Huolidiskurssi

Huolidiskurssi puolestaan sisältää monipuolisesti erilaisia tunteen ilmaisuja ja huolen aiheita liittyen opettajan työhön ja erityisesti poikkeustilan aikaisiin työoloihin. Huolta ilmaistaan aineistossa sanoin *olla huoli* ja *olla huolissaan* toistuvasti neljässä eri uutistekstissä (HS4, HS5, YLE3 ja YLE4), yhteensä kuusi kertaa. Lisäksi *huolestuttaa* ilmenee aineistossa kahdesti (YLE1 ja YLE5) ja *huolehtia* kerran (HS4). Huolta ja tunteita tai tunnetiloja ilmaistaan huolidiskurssin sisällä erityisesti mentaalisisissä lauseissa sekä relationaalisisissä olotilalauseissa, joissa opettajat ovat rooleiltaan tunteiden, kokemusten ja olotilojen kokijoina (vrt. luku 4.1.4 Opettajat kokijoina).

Opettajien huolenaiheita ovat monipuolisesti sekä omaan henkilökohtaiseen elämään ja terveyteen liittyvät aiheet. Huolen aiheiden taustalla vaikuttaa vahvasti koronavirus, mitä selittää aineiston keruu koronapandemian ensimmäisen aallon ajalta.

15) *”Opettajat ovat olleet kovasti huolissaan omasta terveydestään”*, sanoo työmarkkina-asiamies Laura Nurminen OAJ:sta. (HS4)

16) Esille on noussut myös *opettajien huoli tartuntariskistä*. (YLE5)

Esimerkissä 15 OAJ:n edustaja Laura Nurminen ilmaisee opettajien olleen huolissaan *omasta terveydestään* pandemia-aikana. Vaikka opettajien huolen ilmaisee ammattijärjestön edustaja, huolen ilmauksen takana voidaan arvella olevan ammattijärjestöön yhteydessä olleet opettajat. Esimerkin 16 tapauksessa todetaan yleispätevästi, että *opettajien huoli tartuntariskistä* on noussut esille osana lähiopetukseen palaamiskeskustelua, mutta käytännössä uutistekstissä haastateltiin muutaman eri peruskoulun opettajaa näiden etäopetuskokemuksista eli huolen ilmaus on tässäkin tapauksessa lähtöisin opettajilta itseltään.

Lisäksi opettajat huolehtivat opettajan työhön liittyvistä seikoista sekä oppilaista. Eräs opettaja kuvailee huolehtivansa itsensä ja oman terveyden lisäksi myös *työasioista sekä riskiryhmään kuuluvan lapsensa terveydestä* (HS5). Olen esitellyt kyseisen esimerkin (vrt. esimerkki 6 luku 4.2.2. Pandemiadiskurssi) jo aiemmin pandemiadiskurssin alla, koska esimerkissä on huolen ilmaisemisen lisäksi myös paljon nimenomaan pandemiadiskurssiin liittyvää lääketieteellistä sanastoa. Esimerkistä ilmeneekin kuinka diskurssit eivät sijaitse tyhjiössä, vaan ovat usein toisteisia tai päällekkäisiä. Lapsen terveydestä huolehtiminen liittyy olennaisesti opettajan henkilökohtaiseen elämään, mutta toisaalta myös opettajan työhön, koska opettaja pelkää tuovansa tartunnan mukanaan koulusta kotiin.

17) *Opettajilla on erityisen suuri huoli oppilaista*, joilla on ollut koulussa ongelmia jo aiemmin.

Esimerkissä 17 mainitaan opettajilla olevan erityisen suuri huoli *oppilaista*, joilla on ollut koulussa ongelmia jo aiemmin. *Aiemmin*-sanalla viitataan kyseisillä oppilailla olleeseen ongelmia jo ennen koronapandemiaa ja poikkeustilaa eli tavallisenkin arjen keskellä, saatikka poikkeustilan ja etäopetuksen aikana. Opettajat siis huolehtivat sekä koronapandemiaan liittyen itsestään ja omasta sekä perheensä terveydestä, mutta myös työasioista ja oppilaista.

Sen lisäksi, että opettajat kokevat huolta ja huolehtivat - myös opettajista huolehditaan. OAJ opettajien edustajana kokee huolta opettajista erityisesti poikkeustilan ja etäopetuksen myötä.

18) *OAJ on huolissaan opettajien kasvaneesta työmäärästä*. (YLE4)

Esimerkissä 18 kuvataan suoraan, kuinka *opettajien lisääntynyt työmäärä* koronapandemian ja etäopetuksen aikana huolestuttaa OAJ:tä. Edelleen opettajien omista kuvauksista ilmenee, kuinka etäopetukseen siirtyminen on ollut työlästä eikä lainkaan ongelmatonta. Opettajat eivät kuitenkaan itse valita omasta työmäärästään tai ainakaan tätä ei ilmene aineistossa. Opettajien työn kuormittavuus ei ole Suomessa aiheena uusi tai poikkeuksellinen, minkä vuoksi sille ei kenties ole ollut sijaa poikkeusajan uutisoinnissa. Huolen ilmaisemisen ohella *huolehtia*-sanalla voidaan merkityksellistää myös muunlaista toimintaa.

19) ”Ensi viikolla kaikki *opettajat saavat valita huolehtivatko opetuksesta kotona vai koulussa.*” (HS4)

Mentaalista intransitiiviverbiä *huolehtia* käytetään esimerkin 19 tapauksessa huolen ilmaisemisen sijaan huoltamisen tai järjestämisen merkityksessä (ks. VISK §1155). Esimerkissä 19 huolehtiminen ilmenee käytännössä opetuksen järjestämisenä eikä niinkään opetuksesta tai sen järjestämisestä huolen kokemisenä.

Huolehtimisen lisäksi opettajat kokevat muitakin negatiivissävytteisiä tunteita. Utustekstissä HS5 opettajan ilmaistaan kokevan tunnetilana pelkoa kahdesti.

20) HS:n haastattelema *ensimmäisen luokan opettaja pelkää riskiryhmään kuuluvan oman lapsensa puolesta.* (HS5)

21) HS ei kerro opettajan nimeä tai kuntaa, jossa *tämä pelkää siitä aiheutuvaan ongelmia.* (HS5)

Utustekstin opettaja kertoo pelkäävänsä *riskiryhmään kuuluvaan oman lapsensa puolesta* esimerkissä 20 eli opettaja pelkää sairastuttavansa oman lapsensa koronavirustartuntaan työnsä kautta. Saman opettajan toinen pelon aihe esimerkissä 21 liittyy puolestaan mediaan ja haastateltavana olemiseen sekä etäopetuksen järjestämiseen liittyvistä hankaluuksista puhumiseen. Opettaja ei nimittäin halua esiintyä uutistekstissä omalla nimellään tai kertoa edes kuntaa, jossa työskentelee, koska pelkää siitä aiheutuvan hänelle ongelmia. Opettajan voidaan arvella *ongelmilla* viittaavaan omaan työhönsä tai työllistymiseensä liittyviin seuraamuksiin, mikäli hän omalla nimellään arvostelisi omassa koulussaan tai kunnassaan etäopetuksen järjestämiseen liittyviä epäkohtia valtakunnallisessa mediassa.

5 LOPUKSI

Tässä luvussa kokoan vielä keskeiset tutkimustuloksieni yhteen tutkimuskysymysteni kautta. Samalla pohdin ja arvioin tutkimukseni onnistuneisuutta sekä sitä rajoittavia tekijöitä, minkä lisäksi vertailen tutkimustuloksiani suhteessa aiemmin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Lopuksi esitän vielä tutkielmani pohjalta ehdotuksia jatkotutkimukselle.

5.1 Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää millaisia representaatioita eli kuvauksia opettajista suomalainen media välittää koronapandemian aikana ja millaisista diskursseista käsin näitä kuvauksia välitetään. Tavoitteeseen lähdin vastaamaan tutkimuskysymysten avulla, jotka olivat: 1. Millaisia representaatioita opettajista muodostetaan suomalaisessa mediassa koronapandemian aikana? 2. Millaisiin yhteiskunnallisiin diskursseihin opettajien representaatiot liittyvät? ja 3. Millaisilla kielellisillä keinoilla opettajien representaatioita ja diskursseja ilmaistaan? Koen saavuttaneeni tutkimukseni tavoitteen ja kyenneeni avaamaan omalta osaltani, millaisia opettajakuvauksia uutistekstien kautta välittyy sekä mihin yhteiskunnallisiin kehyksiin opettajien kuvaukset kytkeytyvät erityisesti koronapandemian aikana.

Nimeämäni representaatiot ovat *opettajat toimijoina*, *opettajat toiminnan kohteina*, *opettajat kokijoina*, *opettajat olijoina* sekä *taka-alalle jäävät opettajat*. Nämä opettajien representaatiot osoittavat opettajien monia ja toisistaan poikkeavia rooleja mediassa, joita opettajat ovat myös itse osaltaan rakentamassa uutistekstien haastateltavina. Teksteistä nousee representaatioiden lisäksi myös laajempia diskursseja, joita ovat *politiikkadiskurssi*, *pandemiadiskurssi*, *ammattidiskurssi* ja *huolidiskurssi*. Löytämäni diskurssit osoittavat puolestaan, kuinka opettajista kirjoitetaan monipuolisesti erilaisista

lähtökohdista käsin ja kuinka diskurssit eivät ole tarkkarajaisia vaan keskenään toisteisia ja päällekkäisiä. Representaatioita rakennetaan ja diskursseja ilmaistaan monilla erilaisilla kielellisillä keinoilla, joita olen eritellyt tarkemmin aineistoesimerkkien kautta osana analyysia (vrt. luku 4. Analyysi ja tulokset). Tuloksia tarkastelemalla voidaan todeta, että aineistosta löytyy monipuolisesti sekä positiivista että negatiivista suhtautumista opettajiin ja opettajuuteen. Opettajuus ammattina onkin niin monisyinen ja jokaista lähellä, ettei siitä kaikeksi ole mahdollista antaa vain yhtä ja kaiken kattavaa kuvausta.

Tässä tutkimuksessa tähdättiin laadulliselle tutkimukselle ominaisesti tutkittavan ilmiön syvempään ymmärtämiseen sekä sen selittämiseen, minkä vuoksi en pyrkinytkään esittämään absoluuttisia totuuksia aiheesta. Jotta tutkimuksen tuloksista voitaisiin tehdä laajempia yleistyksiä, myös aineiston tulisi olla nykyistä laajempi. Lisäksi aineiston tulisi sisältää monipuolisemmin myös muita sanomalehtiä ja verkkojulkaisuja tässä tutkimuksessa hyödynnettyjen Helsingin Sanomien ja Ylen lisäksi. Erityisen hedelmällistä olisi vertailla paikallisten ja valtakunnallisten lehtijulkaisujen kuvauksia opettajista, koska tätä kautta saattaisi ilmetä laajemmin, tässäkin tutkimuksessa ilmenneitä, kuntien ja kaupunkien välisiä eroja opettajien työoloissa sekä opettajiin ja opettajuuteen suhtautumisessa.

Tutkimuksen tulokset kuitenkin omalta osaltaan kertovat vallalla olevista representaatioista sekä laajemmista diskursseista, joista käsin niitä luodaan. Liikaa yleistämättä voidaan olettaa opettajien kuvauksissa olevan kyse laajemmastakin kuin tähän aineistoon rajoittuvasta ilmiöstä. Ilmiön laajuuden puolesta puhuu myös se, kuinka tämä aineisto on kerätty valtakunnallisista verkkojulkaisuista, jotka ovat sekä tilastollisesti että yleisen mielipiteen mukaan arvossa pidettyjä ja laajalevikkisiä julkaisuja. Koska näissä verkkojulkaisuissa ilmenee tutkimuksen tulosten mukaisia piirteitä, voidaan olettaa samoja piirteitä löytyvän myös muista lehtijulkaisuista sekä myös laajemmin näistä verkkojulkaisuista – eli nämä julkaisut edustavat myös laajemmin suomalaisia lehtijulkaisuja.

Tutkimukseen valittu menetelmä eli SF-teoria ja aineiston analysoiminen sen ideationaalisen metafunktion prosessityyppien mukaisesti ohjasi jonkin verran tutkimuksen etenemistä ja siinä mielessä rajoitti tutkimusta. Tunnistin itse tutkimusprosessin aikana, kuinka representaatioiden jaottelua ja nimeämistä opettajien toimijuuden mukaan ohjasi SF-teorian hyödyntäminen tutkimuksen kielikäsitteidenä. SF-teorian kannalta roolit ja toimijuus ilmenevät olennaisessa asemassa, minkä vuoksi representaatioiden hahmottaminen ja nimeäminen opettajien roolien kautta tuntui luontevalta. Toisaalta en koe tämän rajoittaneen tutkimusta sen enempää kuin mikä tahansa muukaan valittu kielikäsite tai teoria olisi rajoittanut, koska lähtökohtaisesti kaikki tutkimus on aina siihen valittuun viitekehykseen rajattua.

Tutkimuksen vahvuuksiin lukeutuu sekä tutkimusasetelman ajankohtainen ote että sen medianäkökulma. Vaikka aineiston julkaisuajankohdasta on kulunut jo kaksi vuotta, koronapandemian vaikutuksia kouluun ja opettajiin ei edelleenkään ole ehditty tutkia laajasti. Lisäksi tässä tutkimuksessa on käytetty aineistona julkista media-aineistoa ja näkökulmana opettajista ja koulusta uutisointia sekä median vaikuttavuutta, mikä tuo tutkimukselle lisäarvoa verrattuna esimerkiksi pelkästään opettajia tai politiikan hahmoja haastatteleamalla suoritettuun haastattelututkimukseen. Yhtäältä tutkimus tuottaa myös hyvin erilaisia tuloksia, kuin mitä opettajia haastatteleamalla olisi voinut olla mahdollista saada. Toisaalta tutkimus sisältää medianäkökulman kautta myös haastattelututkimuksen piirteitä, koska aineiston uutistekstit sisältävät myös haastatteleamalla saatua sisältöä.

Tutkimustulosten vertaaminen aiempaan tutkimukseen on osin haasteellista, koska opettajien representaatioita ja diskursseja mediassa ei ole erityisesti Suomen tutkimuskentällä vielä tutkittu laajassa mittakaavassa. Tutkimustulosten suhteuttaminen aiempaan tutkimukseen ei ole täysin ongelmaton siinä mielessä, että diskurssitutkimuksen kentältä löytyy laaja kirjo eri tavoin hahmoteltuja ja nimettyjä representaatioita ja diskursseja. Täten voi olla vaikeaa väittää tutkimuksessa tekemiä havaintojen vastaavan täysin toisessa tutkimuksessa eri tavalla kuvattuja tai nimettyjä representaatioita tai diskursseja. Eri tavoin nimetyt diskurssit ovat kuitenkin usein jaettuina, onhan diskursseille nimenomaan ominaista olla niin ajassa kuin kulttuurienkin välillä toisteisia sekä samoja kielen piirteitä kuvaavia. Yhtäläisyyksien löytäminen eri tavalla nimettyjen diskurssien välillä voikin vaatia tutkijalta ilmiön laajemman ymmärryksen lisäksi ajoittain myös luovaa tulkintaa.

Yhtymäkohtia suhteessa sekä kotimaiseen että ulkomaalaiseen tutkimukseen kuitenkin löytyy. Tutkimukseni tuloksissa on erityisesti *ammattidiskurssin* osalta laajasti samoja piirteitä aiempien tutkimuksien tunnistamien diskurssien kanssa. Alhamdan ja muut tutkijat (2014) ovat omassa tutkimuksessaan löytäneet *välittävään ammatinharjoittajan diskurssin*, joka pitää sisällään samankaltaisia opettajuutta kuvaavia ja opettajia kohtaan arvostusta osoittavia piirteitä kuin oma *ammattidiskurssini*. Tutkimukseni *ammattidiskurssi* linkittyy osaltaan myös Miettisen (2021) tutkimuksessaan löytämään *ammattidiskurssiin*, jossa käsitellään opettajien ammattitaitoa ja sen rakentumista. Tosin tämän tutkimuksen *ammattidiskurssi* pitää sisällään enemmän opettajien omaa kuvausta ja kokemusta opettajuudesta kuin Miettisen, jossa kuvaukset opettajuudesta ovat keskustelupalstalla nimettömäksi jäävien yksityishenkilöiden muodostamia eikä näiden suhde opettajuuteen täten tule aina ilmi.

Näpäran väitöskirjatutkimuksessa tieto- ja viestintäteknologian eli TVT:n positiivisia puolia ja mahdollisuuksia korostettiin media-aineistossa muiden kuin opettajien puheissa, kun taas opettajien puheissa ilmenivät enemmän käytännön rajoitteet. Vastaavasti omassa tutkimuksessani opettajien omissa kuvauksissa korostuivat

käytäntöä ja arkea lähellä olevat seikat, kun taas esimerkiksi opetuksesta päättäminen ja sen järjestäminen etäännytettiin opettajista itsestään päättäjille ja päätöselimille, kuten kunnille.

Laaksosen tutkimuksessa korostuivat opettajien erilaiset roolit ammatinharjoittajina kuten *kansainvälinen huippuosaaaja ja elinikäinen oppija* (2014). Tämänkaltaisia kuvauksia ei löytynyt omasta aineistostani muutamaa ammattilaisuuden mainintaa lukuun ottamatta, minkä voidaan arvella selittyvän koronapandemian aikana kerätyllä aineistolla, jossa ei ole ollut sijaa opettajan ammatin perinteiselle kuvaukselle. Laaksosen kuvauksista *olosuhteiden uhri* on kuitenkin vahvasti läsnä aineistossani koronapandemian vaikuttaessa opettajien työhön merkittävästi, kuten myös omassa *opettajat toiminnan kohteina* -representaatiossani sekä etätyöskentelyn käsittävässä *pandemiadiskurssissani*. Hansenin (2013) tutkimuksessa korostui Laaksosen tapaan positiiviset opettajakuvaukset sekä toisaalta myös opettajien ammattiliittojen ja valtion väliset kolahdukset. Vastaavasti omassa aineistossani OAJ näyttäytyy opettajien puolia pitävänä ja ilmaisee huolehtivansa opettajista, minkä lisäksi opettajakuva näyttäytyy rooleiltaan monipuolisena, vaikkei yksin positiivisena. Tuloksia tarkastelemalla voidaan todeta, että ennako-oletukseni opettajien kuvausten negatiivisuudesta toteutui aineistossa. Aineistosta kuitenkin löytyy myös positiivisia kuvauksia opettajista raskaan koronapandemian keskellä.

Yhtymäkohdat aiempiin tutkimuksiin osoittavat osaltaan, etteivät tutkimukseni tulokset ole tuulesta temmattuja. Tutkimuksen ajankohtaisen pandemianäkökulman vuoksi osa tuloksista, kuten löytämäni *pandemiadiskurssi*, on kuitenkin kiistämättä poikkeuksellisen maailmantilanteen mukaisia eikä niihin näin ollen löydy suoraa vertailukohtaa aiemmista tutkimuksista. Myös *huolidiskurssin* osuus korostuu opettajista ja opettajuudesta puhuttaessa koronapandemian aikana, vaikka opettajiin on kohdistunut huolta ja huolia jo ennen pandemiaa. Pandemian ajalta kerättyä aineistoa leimaa koronapandemian seurauksiin ja vaikutuksiin reagointi, kuten opetuksen järjestäminen etänä ja siihen liittyvät hankaluudet. Kärjistetysti voidaan sanoa koronan olevan tavalla tai toisella läsnä aineistossa aina opettajista puhuttaessa, eikä aineistossa näytä olevan pandemian keskellä tilaa nostaa pandemiaa edeltäneitä opettajien ja opettajuuden ongelmia tapetille.

5.2 Jatkotutkimus

Kuten olen jo aiemmin tuonut ilmi, tämän tutkimuksen aineisto on julkaistu jo kaksi vuotta sitten Suomessa koronapandemian ensimmäisen aallon aikana eli keväällä 2020, tarkemmin maaliskokuun välisellä ajanjaksolla. Voidaan mielestäni perustellusti sanoa, että jatkotutkimusta aihetta koskien kaivataan koronapandemian

edelleen ollessa läsnä ihmisten arjessa ja mediassa, joskin ensimmäistä kertaa kahteen vuoteen vähenevässä määrin. Koronapandemia on kuitenkin olemassaolollaan muokannut yhteiskuntaamme ja sen toimintaa, kuten myös koulua ja opettajuutta, merkittävästi. Samaten vertailututkimus korona-ajan ja koronaa edeltäneen, tai jopa sitä seuranneen, ajan välillä toisi uutta näkökulmaa siihen, kuinka opettajien kuvaus mediassa muuttuu maailmantilanteen mukaan.

Tutkimuksen aineisto on rajattu opettajia ja koulua koskeviin uutisteksteihin, jolloin rajauksen ulkopuolelle jäävät monet muut lehtien ja verkkojulkaisujen tekstilajit kuten artikkelit, kolumnit ja mielipidekirjoitukset. Olisikin mielenkiintoista tutkia uutistekstien sijaan esimerkiksi mielipidekirjoituksia, joissa voisi neutraaleihin uutisteksteihin verrattuna ilmetä entistä vahvemmin ilmaistuja kuvauksia opettajista ja koulusta sekä monipuolisemmin erilaisia näkökantoja edustettuna. Uutistekstit ovat kuitenkin aina ammattikirjoittajien kynistä peräisin, kun taas mielipidekirjoitusten takana voivat olla lehtien kirjoittajien ohella myös esimerkiksi lehtien lukijat.

Vastaavasti mielenkiintoista olisi tutkia myös muita ammatteja ja ammattiryhmiä, joiden työskentelyyn koronapandemia on vaikuttanut ja joista on uutisoitu pandemian aikana korostuneesti, kuten esimerkiksi terveydenhuollon työntekijät, poliitikot ja ravintola-alan yrittäjät. Aiheesta on ehditty tehdä jo joitakin tutkimuksia, kuten Minja Suomalaisen kandidaatin tutkielma ”Hoitajadiskurssit Helsingin Sanomien uutisteksteissä” (2020), joka käsittelee hoitajia koskevaa uutisointia koronapandemian aikana. Suomalaisen tuloksissa toistuu löytämäni *huolidiskurssi* aikansa kuvaajana.

Lisäksi tutkimusta voitaisiin jatkaa samalla tutkimusasetelmalla edelleen, mutta laajempaa sekä monipuolisempaa aineistoa hyödyntäen. Tällöin saataisiin sekä helpommin yleistettäviä tutkimustuloksia että entistä laajempi käsitys opettajista ja opettajuudesta mediassa. Tällaisenaankin tutkimuksen tulokset tarjoavat arvokasta tietoa siitä, millaisia arvostuksia ja asenteita media välittää seuraajakunnalleen opettajien ammattiryhmästä, sen toiminnasta ja tulevaisuudesta. Nähtäväksi jää, eletäänkö tulevaisuudessa edelleen poikkeuksellista maailmantilannetta vai voidaanko joskus jo puhua koronaa seuranneesta ajasta ja uudesta normaalista – ja millaisena opettajuus silloin näyttäytyy mediassa.

LÄHTEET

- Alhamdan, B., Al-Saadi, K., Baroutsis, A., Du Plessis, A., Hamid, O.M. & Honan, E. 2014. Media representation of teachers across five countries. – *Comparative Education* 50 (4) s. 490–505. – https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.informaworld_s10_1080_03050068_2013_853476 15.3.2021
- Eerola, A. & Kajanne, K. 2021. Opettajan ammatti ei kiinnosta naapurimaissa. *Opettaja-lehden verkkojulkaisu*. – <https://www.opettaja.fi/tyossa/opettajan-ammatti-ei-kiinnosta-naapurimaissa/> 24.11.2021
- Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Taylor & Francis.
- Gee, J. 1999. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London: Routledge.
- Hall, S. 1997. The Work of Representation. Teoksessa Hall, S. (toim.) 1997. *Representation: Cultural representations and signifying practises*. London: Sage Publications & Open University.
- Halliday, M. A. K. & Matthiessen, C. M. I. M. 2013. *Halliday's introduction to functional grammar (Fourth edition.)*. London: Routledge.
- Hansen, A. 2009. Researching 'teachers in the news': The portrayal of teachers in the british national and regional press. – *Education 3-13* 37 (4) s. 335-347. – https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.informaworld_s10_1080_03004270903099900 15.3.2021
- Heikkinen, V. 2012. Diskurssi. – Teoksessa Heikkinen, V. (toim.), *Genreanalyysi : tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 94–99. Helsinki: Gaudeamus.
- Klapper, J.T. 1969 [1960]. *The Effects of Mass Communication*. New York: The Free Press.
- Kunelius, R., Noppari, E. & Reunanen E. 2009. *Media Vallan Verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö: Taju [jakaja]. – <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8070-6> 5.4.2021
- Laaksonen, S. 2014. *Opettajan opettajuus : katsaus Opettaja-lehden opettajakuvaan tradition ja ajan hengen ristitulella*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Kasvatustieteiden yksikkö. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201412192469> 15.3.2021
- Lehti, L. , Haapanen, L. & Kaantä, L. 2018. Diskurssintutkimus – monitieteinen ja monimenetelmäinen ala. Teoksessa Haapanen, L., Kaantä, L. & Lehti, L. (toim) 2018. *Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018 / n:o 11, s. 4–19*. AFinLA-e.
- McCombs, M. 1981. The Agenda-Setting Approach. – Teoksessa Nimmo, D.D., & Sanders, K.R., *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills: Sage.
- MediaAuditFinland 2021: *Kansallinen mediatutkimus*. – *Lehtien lukijamäärät*. Liite 2020.xlsx (mediaauditfinland.fi) 29.9.2021
- Miettinen, H-M. 2020. *Opettajien representaatiot ja diskurssit Suomi24– keskustelupalstan kommentteissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kieli- ja

- viestintätieteiden laitos, suomen kieli. – <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202011206701> 15.3.2021
- Näpäri, L. 2019. *Mikä ihmeen digiloikka? : Opettajuuden rakentuminen digiloikkadiskurssissa*. Väitöskirja. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. – <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.2037742> 15.3.2021
- OAJ = Opetusalan ammattijärjestö. 2021. Taloustutkimus: Kansa arvostaa opettajia – päättäjiltä kaivataan arvostustekoja. OAJ:n verkkosivut. – <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/taloustutkimus-oaj-kansalaiskysely-arvostus/> 24.11.2021
- Paldanius, H. 2018. Historiallisen toimijuuden rakentuminen lukiolaisten esseevastauksissa. *Virittäjä* 112 (1) 53–78. – <https://doi.org/10.23982/oir.59310> 9.4.2021
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Puhakka, J. 2021. Kutsumusammatti. *Lääkärilehden verkkojulkaisu*. – <https://www.laakarilehti.fi/liitossa/vaikuttaja/kutsumusammatti/?public=bc9e47e48f77df11d33c56961e971d81> 26.4.2022
- Ranta, J. 2016. “Kumman kaa olisit mielummin” Tapaustutkimus hyvän tai huonon opettajan representaatiosta tv-komediasarjassa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto: Opettajankoulutuslaitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201701231097> 11.5.2022
- Salonen, H. 2022. Huijaa makuaistiasi ja laske verenpainetta – 8 kemiaan perustuvaa keinoa. *Iltalehden verkkojulkaisu*. – <https://www.iltalehti.fi/elintavoit/a/bfeba033-09f1-4329-aa52-e9a474cf4ae9> 24.4.2022
- Shore, S. 2012a. Kieli, kielenkäyttö ja sen lajit systeemis-funktionaalisessa teoriassa. – Teoksessa Heikkinen, V. (toim.), *Genreanalyysi : tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 131–157. Helsinki: Gaudeamus.
- 2012b. Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Heikkinen, V. (toim.), *Genreanalyysi : tekstilajitutkimuksen käsikirja*, s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- Shore, S. 2020. *Lauseita ja vesinokkaeläimiä: Perinteisestä funktionaaliseen lauseoppiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Suomalainen, M. 2020. *Hoitajadiskurssit Helsingin Sanomien uutisteksteissä*. Kandidaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Suomen kielen laitos.
- Valtioneuvosto. 2020. *Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi*. Tiedote 140/2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Valtioneuvoston viestintäosasto. – <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi> 24.11.2021
- VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, TR. Ja Alho, I. 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 15.3.2022
- Yle = Yleisradio Oy. 2021. *Yleisradion hallintoneuvoston kertomus eduskunnalle yhtiön toiminnasta vuonna 2020*. – https://view.24mags.com/sites/all/files/public_files/documents/yle/6dbfbd9ff5db92e4ad926dc416949d/document.pdf 29.9.2021

LIITTEET

- HS1 = Grönholm, P. 2020. Hallitus sulkee koulut ja oppilaitokset – ”Uusi ja valtava haaste opetushenkilöstölle”, sanoo OAJ. *Helsingin Sanomien verkkojulkaisu*. – <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006442094.html> 14.12.2021
- HS2 = Airola, L. 2020. Koulujen toiminta ei lopu, eikä opettajilta lopu työt – ”Jos tässä tilanteessa on jotain hyvää, niin yhteistyön vahvistuminen”. *Helsingin Sanomien verkkojulkaisu*. – <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006442934.html> 14.12.2021
- HS3 = Rantavaara, M. 2020. Opetus jatkuu Helsingin kouluissa ensi viikollakin keskiviikkona aloitettuun malliin – Lukion rehtori: ”Monella lukiolaisella on jaksamisen ongelmia”. *Helsingin Sanomien verkkojulkaisu*. – <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006446557.html> 14.12.2021
- HS4 = Liiten, M. Osa kunnista on määrännyt opettajat antamaan etäopetusta kouluihin – ”Opettajat ovat olleet kovasti huolissaan omasta terveydestään”. *Helsingin Sanomien verkkojulkaisu*. – <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006446626.html> 14.12.2021
- HS5 = Aalto, M. 2020. OAJ:lle ryöppyää hämmentyneitä viestejä opettajilta uuden linjauksen takia: kukaan ei tiedä, paljonko lapsia tulee maanantaina kouluille. *Helsingin Sanomien verkkojulkaisu*. – <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006447959.html> 14.12.2021
- YLE1 = Uusitalo, K. 2020. Kolme kokemusta etätöistä – näin etäilevät lääkäri, opettaja ja it-konsultti. *Yleisradio Oy:n verkkojulkaisu*. – <https://yle.fi/uutiset/3-11263410> 14.12.2021
- YLE2 = Sormunen, E. 2020. Tuntuuko kotikoulu raskaalta? Näin opettaja, 8-vuotias ja perheenäiti keksivät, miten pelin palat saa loksautamaan paikoilleen. *Yleisradio Oy:n verkkojulkaisu*. – <https://yle.fi/uutiset/3-11270906> 14.12.2021
- YLE3 = Puurunen, T. 2020. Teinit heräilevät etäkouluun puoliltapäivin ja pommittavat opettajia viesteillä jopa yöllä – osa ei ole pitänyt kouluun mitään yhteyttä. *Yleisradio Oy:n verkkojulkaisu*. – <https://yle.fi/uutiset/3-11272833> 14.12.2021
- YLE4 = Kröger, T. 2020. Opettajat taintumassa työtaakan alle – vanhemmat laittavat heitä tekemään töitä vuorokauden ympäri. *Yleisradio Oy:n verkkojulkaisu*. – <https://yle.fi/uutiset/3-11274552> 14.12.2021
- YLE5 = Karjalainen, J. 2020. Osa opettajista odottaa lähiopetuksen alkamista innolla: ”Elän ja hengitän oppilaista”. *Yleisradio Oy:n verkkojulkaisu*. – <https://yle.fi/uutiset/3-11330424> 14.12.2021